

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Γ'—1929

ΑΘΗΝΑΙ, 1 ΜΑΡΤΙΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 53

Φ. ΡΑΚ

ΚΡΗΤΙΚΟΣ ΧΟΡΟΣ (Ευλογλυφία)

ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΟ ΣΤΙΧΟ

Σείγε, πού είσαι έτσι δειλός κι' άρρωστος πιά και δέ μπορείς
οὐδ' ὡς καλάμινος αὐλός στὸ στόμα μου νὰ γίνεις,
τὴν ὥρα τούτη στάσου ἐδῶ, στ' ἀγκάθια τῆς γυμνῆς φραγῆς,
καὶ φρόντισε, ὅσο δύνεσαι, νὰ μ' ἀπαλύνεις.

Καὶ φρόντισε, ὅσο δύνεσαι, μὲ τὴ σπασμένη σου φωνή,
νὰ πεις μιὰ λέξη εὐφροσύνη κ' ἴδια μὲ ἀχὸν ἀνέμου,
φερμένον ἀπ' τὶς θάλασσες, πού ὅλο ἡ καρδιά μου νοσταλγεῖ,
κι' ἀπ' ὅσα δάση ἐρημικά δὲν ἔχω ἰδεῖ ποτέ μου.

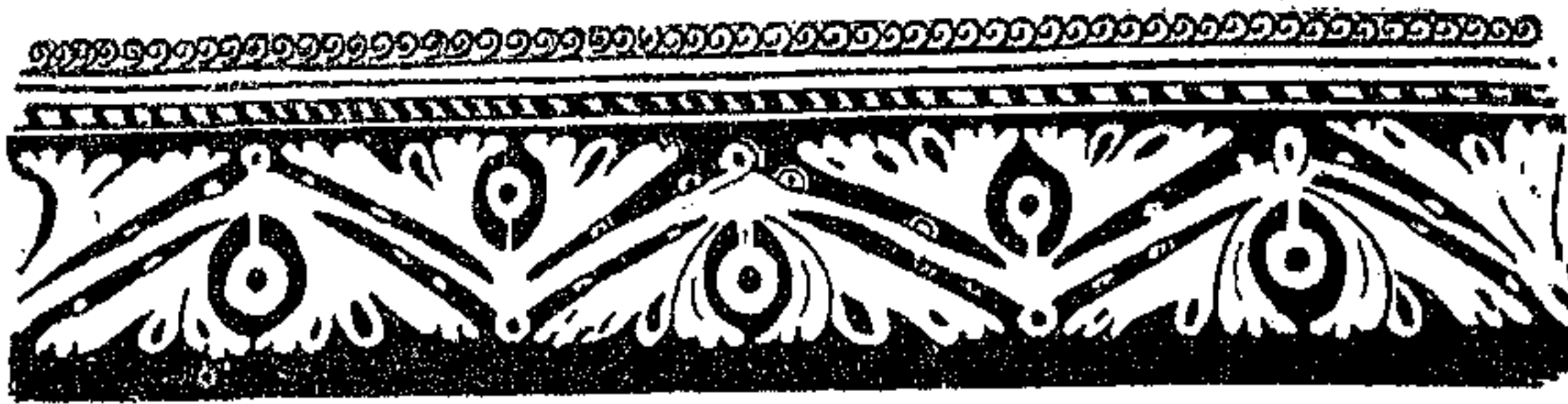
ΣΧΕΔΙΑΣΜΑ ΡΩΜΑΝΤΙΚΟ

Οὔτε τ' ἀηδόνια, οὔτε τὰ δάση,
τοῦ ἥλιου τὸ φῶς μὲς στὰ νερά
κ' ἡ πρωινή δροσιά στὰ φύλλα
πιά δὲ βολεῖ νὰ ξεκουράσει
τὴ μεθησμένη μου καρδιά
πού λυώνει ἀπ' τὴν ἀνατριχίλα.

Κι' ἀπ' τὴν ἀνάγκη τοῦ ξρωτά σου,
γυναίκα, πού ἦρθες μιὰ βραδνὰ,
πού ἦρθες μπροστὰ στὰ βήματά μου,—
—περὶλαμπρὴ ἔπεσε ἡ σκιά σου
στὴν κοιμισμένη μου καρδιά
κι' ἔτσι, ὡς ἐστάθηνες μπροστὰ μου,

ρόδα στὸν φράχτη εἶχαν ἀντίσει
κι' ἡ λυγισμένη γιασεμιά
μέσα στὸ μοσκοβόλημά σου,
σὰ νᾶχε αἰφνίδια ἀγαπήσει
τὴ λυπημένη σου ὁμορφιά,
ἔρριξε τ' ἀνθη στὰ μαλλιά σου.

Ι. Μ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

Η ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ

Ἐνα βιβλίον δὲν εἶναι μόνον περιεχόμενον. εἶναι καὶ περιέχον. Ἐχει μίαν ἐξωτερικὴν μορφήν καὶ μίαν αἰσθητικὴν ἔκφρασιν, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ξένη πρὸς τὴν ἐσωτερικὴν τοῦ ἔκφρασιν. Αὐτὸ δὲν συμβαίνει πάντοτε. Συνήθως τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέως καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἐκδότου ἀποτελοῦν πράγματα ἐντελῶς ξεχωριστά, ἀσχετα μεταξὺ των καί, κάποτε, ἐχθρικά. Ὅταν συμβῆ ὁμοίως ἡ ἐσωτερικὴ ἔκφρασις τοῦ βιβλίου ν' ἀρμονισθῆ τελείως μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν, ἔχομεν τὸ τέλειον βιβλίον. Αὐτὴν τὴν σπανίαν ἀρμονίαν μᾶς τὴν παρουσίασε, πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν, ἓνα βιβλίον ἀφιερωμένον εἰς τὴν μνήμην τοῦ μαρτυρικοῦ Μητροπολίτου Σμύρνης Χρυσοστόμου. Ἡ Ἐπιτροπὴ, ποὺ ἀνέλαβε νὰ ἐνεργήσῃ ἐράνους διὰ τὴν ἀνάγεσιν τοῦ μνημείου, τὸ ὁποῖον τοῦ ὀφείλει ἡ ἑλληνικὴ εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴν ὑπερτάτην θυσίαν τοῦ καὶ ὁ ἑλληνικὸς θαυμασμὸς πρὸς τὸν ἡρώδη του, ἀπεφάσισε νὰ τοῦ ἀνυψώσῃ, ταύτοχρόνως, ἓνα ἀφθαρτότερον πνευματικὸν μνημεῖον. Ὁ κ. Σπύρος Λοβέρδος ἀνέλαβε νὰ γράψῃ τὴν βιογραφίαν τοῦ, ἐπὶ τῆ βάσει γνωστῶν καὶ ἀνεκδότων πηγῶν. Καὶ ὁ ζωγράφος Κωνσταντῖνος Παρθένος ἀνέλαβε νὰ τὴν εἰκονογραφήσῃ καὶ νὰ τὴν διακοσμήσῃ. Οἱ δύο μαζὶ ἐπεμελήθησαν τὴν ἔκδοσιν. Καὶ ἀπὸ τὴν εὐλαβῆ αὐτὴν συνεργασίαν προέκυψε τὸ βιβλίον, ποὺ μοῦ δίνει ἀφορμὴν τῶν γραμμῶν αὐτῶν Ἐνα βιβλίον ὑποδειγματικόν, ὡς αἰσθητικὴ ἔκφρασις, τοῦ θέματος τοῦ.

Ὅλα εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ εἶναι λιτὰ, σεμνά, ἀγνὰ καὶ ἀγία. Ἐνας ρυθμὸς εὐλαβείας ἀναδίδεται ἀπὸ τὸ σύνολόν του. Τὸ κείμε-

νον ἀρμονίζεται μετὰ τὴν εἰκόνα, ἡ εἰκὼν μετὰ τὰ κοσμήματα καὶ τὰ ἀρχικὰ γράμματα τῶν κεφαλαίων, τὰ τυπογραφικὰ στοιχεῖα μετὰ τὴν σελιδοθέτησιν. Καὶ τὸ ὅλον βιβλίον — ἄλλη ἀρμονικὴ ἔμπνευσις — ἀντὶ βιβλιοδετήσεως, κλεισμένον εἰς μίαν σεμνὴν θήκην, μετὰ τὰ ἐπισκοπικὰ σύμβολα τοῦ ἱεράρχου, ὅπως φυλάσσονται τὰ ἱερά λείψανα τῶν ὁσίων καὶ τῶν μαρτύρων εἰς μίαν ἱερὰν λειψανοθήκην. Ὁρισμένως, ὀλίγα ἑλληνικὰ βιβλία ἐπραγματοποίησαν παρομοίαν ὁλοκληρωσιν αἰσθητικῆς ἐκφράσεως περιεχόντος καὶ περιεχομένου, ὥστε νὰ μὴν ἡμποροῦν νὰ ἐνοηθοῦν χωριστὰ ἕκαστον, ὅπως συμβαίνει εἰς τὰς περισσοτέρας ἐκδόσεις. Ἐδῶ δὲν ἔχομεν τὴν βιογραφίαν τοῦ Χρυσοστόμου εἰς ἓνα βιβλίον. Ἐχομεν τὸ βιβλίον τοῦ Χρυσοστόμου.

Καὶ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἀξίζει νὰ μᾶς γεννήσῃ μερικὰς γενικωτέρας σκέψεις περὶ τῆς τέχνης τοῦ βιβλίου. Διότι ἡ τέχνη τοῦ βιβλίου — ἐκτύπωσις, εἰκονογράφησις, χαρτί, σχῆμα, βιβλιοδέτησις — εἶναι μίαν ὅρασαν τέχνην, ὅπως καθε ἄλλη. Τὸ ἔργον τοῦ τυπογράφου δὲν εἶναι οὔτε ξεχωριστόν, οὔτε ἀσχετόν πρὸς τὸ ἔργον τοῦ συγγραφέως. Ὁ πρῶτος δὲν μπορεῖ νὰ ἐργάζεται ἀγνοῶν τὸν ἄλλον. Τὸ ἰδεῶδες θὰ ἦτο ἡ στενὴ συνεργασία καὶ συνεννόησις μεταξὺ των. Σύμφωνα μετὰ τὸ ἰδεῶδες αὐτό, κάθε βιβλίον θὰ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ τὴν ἰδιαιτέραν τοῦ μορφήν. Νὰ ἔχῃ τὴν ἀτομικότητά του ἐξωτερικῶς, ὅπως τὴν ἔχει καὶ ἐσωτερικῶς. Τὸ ἰδανικόν, βέβαιον, αὐτὸ εἶναι ἀνέφικτον. Ὁ συγγραφεὺς παραδίδει τὴν ὕλην τοῦ ἔργου τοῦ εἰς τὸν τυπογράφον καὶ ὁ τυπογράφος τῆς δίδει τὴν μορ-

φήν τοῦ βιβλίου, σύμφωνα μετὰ τὴν καλαισθησίαν του, τὰ τεχνικὰ μέσα, ποὺ διαθέτει, καὶ τὰ ὕλικὰ μέσα, ποὺ τοῦ προσφέρονται. Ἔτσι, τὰ πλέον ἀνόμοια βιβλία ὁμοιάζουν μεταξὺ των, ὡς ἀδελφοί, καὶ ἔτσι ὑπάρχουν βιβλία ἑνώτερα τοῦ περιεχομένου των, ὅπως ὑπάρχουν ἄλλα κατώτερα τῆς ἐξωτερικῆς των μορφῆς. Ἡ παραβολὴ τῆς «θεωρίας τοῦ ἐπισκόπου καὶ τῆς καρδίας τοῦ μωλωνᾶ» ἐπαναλαμβάνεται εἰς τὴν ζωὴν τῶν βιβλίων, ὅπως καὶ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν σημαίνει, ὅτι τὸ ἰδανικόν τοῦ βιβλίου — τὸν ἐναρμονισμὸν περιεχόντος καὶ περιεχομένου — ἓνα ἰδανικόν ἀνέφικτον εἰς τὴν ἐκδοτικὴν βιομηχανίαν τῆς ρουτίνας, δὲν δυνάμεθα νὰ τὸ ἐπιθυμήσωμεν καὶ νὰ τὸ πραγματοποιήσωμεν εἰς ἐξαιρετικὰς περιστάσεις. Ἀπόδειξις — ὄχι μόνον σημερινή — αἱ ἐκδόσεις, ποὺ μετὰ τὴν συνεργασίαν συγγραφέων, ζωγράφων καὶ καλλιτεχνῶν τῆς τυπογραφικῆς καὶ βιβλιοδετικῆς τέχνης, ἀποτελοῦν, εἰς ὅλον τὸν κόσμον, μικρὰ θαύματα τοῦ εἴδους των καὶ τὴν χαρὰν τῶν βιβλιοφίλων.

Ἡ πρόοδος τῶν γραφικῶν τεχνῶν — ὅπως τὰς ὠνόμασαν — ἐπραγματοποίησε κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκδόσεις, ποὺ τιμοῦν, πράγματι, τὴν τέχνην τοῦ βιβλίου. Δυστυχῶς, ὅτι ὀνομάζομεν συνήθως «πολυτελεῖς ἐκδόσεις» ἐνθυμίζει, συχνότερα, τὴν πολυτέλειαν τῶν νεοπλούτων, μετὰ τὴν ὁποίαν ἔχει κοινὴν τὴν λατρείαν τοῦ περιττοῦ, τοῦ ἀναρμόστου καὶ τοῦ χυδαίου. Βλέπει κανεὶς βιβλία, διὰ τὴν ἔκδοσιν τῶν ὁποίων δὲν ἔγινε φειδῶ καμμιάς δαπάνης, ποὺ πληγνόντων τὴν αἰσθησιν, μετὰ τὸν πλοῦτον τους, ὅσον δὲν θὰ τὴν ἐπλήγωνα τὰ πενιχρότερα βιβλία μετὰ τὰ ῥάκη των. Διότι, δυστυχῶς, δὲν εἶναι μόνον ἡ ἀξία τοῦ χαρτιοῦ καὶ ἡ ποικιλία τῶν ἀψόγων τυπογραφικῶν στοιχείων καὶ ἡ ἀφθονία τῶν εἰκό-

νων καὶ τὰ πλούσια περικαλύμματα καὶ τὰ βαρύτιμα δεσμίματα, ποὺ κάνουν ὅ,τι ὀνομάζομεν μίαν καλλιτεχνικὴν ἔκδοσιν. Μετὰ πολὺ λιγώτερα μέσα, κερδίζομεν κάποτε πλουσιώτερα ἀποτελέσματα, ἀκόμη καὶ εἰς τὴν τέχνην τοῦ βιβλίου. Ἀρκεῖ νὰ τὰ ρυθμίσῃ ἡ αἰσθησις τοῦ ὠραίου καὶ ἡ συνείδησις τοῦ πρέποντος.

Εὐτυχῶς κάποια σχετικὴ προσπάθεια παρατηρεῖται, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα, κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, εἰς τὴν τέχνην τοῦ βιβλίου. Τὰ καθαρῶς μηχανικὰ μέσα τῆς εἰκονογράφησεως — ἡ φωτοτυπιογραφία — ἀρχίζουν νὰ μὴν ἔχουν θέσιν εἰς βιβλία καλλιτεχνικοῦ περιεχομένου. Ἐπιζητεῖται περισσότερον ἡ ξυλογραφία καὶ ἡ χαλκογραφία, ποὺ μᾶς προσφέρουν τὴν προσωπικὴν ἐργασίαν τοῦ καλλιτέχνη. Καὶ ἔχομεν ἤδη, εἰς τὸ εἶδος αὐτό, ἐκτὸς ἐνὸς Γαλιάνη καὶ ἐνὸς Κογεβίνα καὶ ἐνὸς Ζαβιτσάνου, νεωτέρους καλλιτέχνους — περιορίζομαι νὰ ἀναφέρω τὸν Κόντογλου καὶ τὸν Θεοδωρόπουλον — ποὺ μᾶς ἔδωκαν, εἰς ἑλληνικὰς ἐκδόσεις, ἔργα ἀξία ν' ἀντικρύσωμεν, θαρραλέα, καὶ τὴν αὐστηροτέραν κριτικὴν. Ἐὰν ὑπάρχουν καὶ οἱ προσπαθοῦντες ν' ἀναπληρώσωμεν ἓνα πραγματικὸν τάλαντον ἢ μίαν τεχνικὴν μόρφωσιν μετὰ ἓνα ἀμφίβολον μοντερνισμὸν, σημειοῦν, πάντοτε, καὶ αὐτοί, μίαν προσπάθειαν, ποὺ δὲν ἀποκλείεται νὰ καταλήξῃ κάπου. Ὅπως δὲν ποτε, τὸ εὐχάριστον εἶναι, ὅτι ἡ τέχνη τοῦ βιβλίου ἀρχίζει νὰ εἰσέρχεται, καὶ εἰς τὴν Ἑλλάδα εἰς ἓνα καλὸν δρόμον. Καὶ τὸ γεγονός πρέπει νὰ χαιρετισθῇ ἀπὸ κάθε φίλον τοῦ βιβλίου, τοῦ ὠραίου βιβλίου.

Ὅταν τὸ ἑλληνικὸν βιβλίον κατορθώσῃ νὰ μᾶς ὁμιλήσῃ, ὄχι μόνον μετὰ τὸ περιεχόμενον του, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν τοῦ μορφήν, ὡς ἓνας τέλειος καὶ ὁμοιογενῆς ὄργανισμός, τὸ ἠθικὸν κέρδος, ποὺ θὰ προκύψῃ, δὲν θὰ εἶναι μόνον κέρδος τοῦ βιβλίου.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΙΣ

ΣΟΥΡΗΣ, ΔΡΟΣΙΝΗΣ, ΠΑΛΑΜΑΣ, ΠΡΟΒΕΛΕΓΓΙΟΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ (*)

Κριτική περί ζώντων ποιητών είναι δύσκαλον ἔργον διὰ πολλοὺς λόγους. Πρῶτον, διότι, κατὰ τὴν φράσιν Ἰ. Αγγλου γραμματολόγου, οὐδεὶς ἀγαπᾷ τὴν ἀναγνωστικὴν ζωντανούς μεγάλους ἀνδράς. Δεύτερον, διότι πανεπιστημιακὸν μάθημα περί ζώντος ποιητοῦ ἀναμφιβόλως εἶναι τιμὴ μεγάλη. Ἄλλ' ἢ προκειμένη σειρά θὰ ἦτο βεβαίως ἀτελής, ἐάν δὲν συμπεριελάμβανε τοὺς σημερινούς «Μουσῶν προφήτας» τῆς Ἑλλάδος. Θὰ εἴπω λοιπὸν ὀλίγα περί ἐκείνων ὅσοι ἔλαβαν πρῶτοι παρὰ τοῦ Κράτους τὸ Ἀριστεῖον τῶν γραμμάτων καὶ τεχνῶν, καὶ θὰ μνημονεύσω μερικοὺς ἄλλους, ἀλλὰ μόνον «τῶν ὑπὲρ τὰ πενήτηκοντα ἔτη γεγονότων».

Ἄλλὰ πρὶν ἐλθῶμεν εἰς αὐτούς, ἂς ἀναθεωρήσωμεν ὅσα εἶπαμεν προτοῦ. Ἐστρέψαμεν «ἐναλλάξ» τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν Ἑπτανησόν, ἔπου ἐπέζησε ὁ παλαιὸς πολιτισμὸς, καὶ πρὸς τὰς ἀναγεννωμένας Ἀθήνας, ἔπου μετεφέρθη μετρία ποίησης ἀπὸ τοῦ Φανάρι καὶ κατόπιν πολὺς ρομαντισμὸς ἀπὸ τοῦ Παρισι. Καὶ ἀνεπιφυλάκτως ἐπροτιμήσαμεν τὴν τέχνην τῶν Ἑπτανησίων, ὡς εὐλικρινεστέρων εἰς τὴν ἔμπνευσιν καὶ ἐπιτηδειοτέρων εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, ἀφοῦ εἶχαν διδάσκαλον τὸν Σολωμόν. Τώρα θὰ ἴδωμεν πῶς ἢ νέα ποιητικὴ σχολὴ τῶν Ἀθηνῶν διέβρηξε τὰς σχέσεις πρὸς τὴν παλαιὰν καὶ προσήλθεν αὐθορμήτως εἰς τὴν Σολωμικὴν σχολὴν.

Κατὰ τὰ 1877 συνέβη τὸ ἀκόλουθον γεγονός. Ὁ Φ. Σύλλογος Παρνασσὸς προεκήρυξε δραματικὸν διαγωνισμὸν καὶ ἡ Ἐπι-

τροπή, τῆς ὁποίας εἰσηγητὴς ἦτον ὁ ἀριστος τῶν Ἑλλήνων πεζογράφων, ὁ Ροῦδης, δὲν ἔδωκε τὴν δάφνην εἰς κανένα. Καὶ ἔταν ἕνας ἐπέκρινε τοὺς κριτὰς, ὁ Ροῦδης ἐτόλμησε κάτι τρομερώτερον. Ἐκήρυξεν ὅτι ὅλοι οἱ στιχουργοὶ εἰς καθαρεύουσαν εἶναι ἀνάξιοι τοῦ ποιητικοῦ ὀνόματος καὶ ἐχλεύασε τοὺς ὑπερρωμαντικούς. Ὁ σαρκασμὸς ἐκεῖνος διὰ μιᾶς ἐξήρανε τὰ δάκρυα τῆς νεολαίας. Οἱ στιχουργοὶ φοβισμένοι ἐστράφησαν πρὸς τὰ δημοτικὰ τραγούδια καὶ τὴν Σολωμόν. Ἐκτοτε λοιπὸν ἀνηγέρθη καὶ εἰς τὰς Ἀθήνας βωμὸς εἰς τὸν ἀγνωστον ἐκεῖνον θεόν.

Ἐτυχε τότε νὰ δημοσιεύωνται καὶ μερικά σατιρικά φύλλα εἰς τὰς Ἀθήνας, ὁ «Ραμπάγας» τοῦ Κλεάνθη Τριανταφύλλου καὶ τὸ «Μὴ χάνεσαι» τοῦ Βλασίου Γαβριηλίδου. Αὐτὰ καὶ τραγούδια καὶ καθαρεύουσα δὲν συμβιβάζονται εἰς καμμίαν γλῶσσαν. Ὁ Τριανταφύλλος εἶχε μεταφράσει μερικά τραγούδια τοῦ Βερανζέρου καὶ ἔγραψε καὶ νόστιμα δικά του. (Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ ἀρχαῖστοι ἐγήρασαν καὶ μόνον ὁ Δ. Βερναρδάκης ἐνίκησε νέαν νίκην μετὰ τὴν «Φαύσταν», ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιτυχία ἐκείνη ἦτο παροδικὴ καὶ τελευταία). Ἀρκετὰ κατόπιν, κατὰ τὸ 1888, ὁ καθηγητὴς τῆς νεοελληνικῆς κ. Ἰ. Ψυχάρης, τότε γαμβρὸς τοῦ μεγάλου Ρενάν, ἐδημοσίευσε τὸ πεζὸν του «Ταξίδι», τὸ ὁποῖον ἔκρινεν εὐνοϊκώτατα ὁ Ροῦδης, καὶ τῷ 1893 ὁ ἴδιος ὁ Ροῦδης ἐδημοσίευσε τὰ «Ἐἰδωλα», φιλιππικὸν ἐναντίον τῶν ἀτικιστῶν τῶν Ἀθηνῶν. Τῷ 1890 ὁ Πολυλάς ἐδημοσίευσε τὴν «Φιλολογικὴν γλῶσσαν» καὶ ὁ Μαρκοῦδης τὰ «Ποιητικὰ του ἔργα». Ἐκτοτε ἡ νίκη τῆς δημοτικῆς εἰς τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν ἦτον ὀριστικὴ καὶ τελεσίδικος. Σχεδὸν ὅλοι οἱ σημαιοφόροι τῶν ἰδεῶν τούτων

ἐπιζοῦν ἀκόμη. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν θὰ παραπονεθῆ ἂν ἰσχυρισθῶ, ὅτι ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς καὶ ὁ Γεώργιος Δροσίνης προσέχουν εἰς τὴν λυρικὴν ποίησιν. Καὶ οἱ δύο ἤρχισαν, ἀλλὰ δὲν ἐτελείωσαν τὰς νομικὰς σπουδὰς των.

Ἄλλὰ πρὶν τῶν ποιητῶν τούτων, ὀφείλω νὰ μνημονεύσω ἕνα πρεσβύτερον των, τὸν Γεώργιον Σουρῆν, ὁ ὁποῖος ἤρχισε καὶ ἐτελείωσε τὰς φιλοσοφικὰς του σπουδὰς, ἀλλὰ κατὰ καλὴν τύχην δὲν κατώρθωσε νὰ πάρῃ τὸ δίπλωμά του. Ὁ Σουρῆς, ὁ γονιμώτατος καὶ ὁ δημοτικώτατος τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων ποιητῶν, ἦτο καὶ ὁ πρῶτος ἀριστείουχος. Γεννημένος κατὰ τὸ 1853 εἰς τὴν Σύβρον, ἐνεφανίσθη πρῶτον εἰς τὸ «Μὴ χάνεσαι» καὶ τὸν «Παλιάνθρωπον», ἀλλ' ἐπεσκέπασε ὅλους τοὺς ὁμοτέχνους του σατιρικούς μετὰ τὸν «Ρωμῆον» του, τὸ ἑβδομαδιαῖον φύλλον, ποῦ ἔκαμε τόσας χιλιάδας Ἑλλήνων νὰ ξεκαρδίζωνται ἀπὸ τὰ γέλοια. Ἐδὸν ὄνομα τὸ ἦρε ὁ Δροσίνης καὶ τὴν προμετωπίδα, ποῦ παρίστανε τὸν παροικιῶδη Ρωμῆον καπνίζοντα ναργιλῆν, τὴν ἐσχέδιασε ὁ Θέμος Ἀγγινός. Ἄλλὰ αἱ μυριάδες τῶν στίχων ἀπέρρευσαν ὅλοι ἀπὸ τὴν ἀκάματον πένναν τοῦ Σουρῆ. Ἐνῶ δὲ ὁ Ἀλέξανδρος Σούτσος κατεδιώχθη ἀπὸ τὰς Κυβερνήσεις καὶ ἐκινδύνευσε νὰ σπαραχθῆ ἀπὸ τὸν λαόν, ὁ ἄκακος Σουρῆς ἦτον ἀγαπητὸς καὶ ἀπὸ ὅσους εἶχε σατιρῆσει—ἀληθινὸν φαινόμενον εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου καὶ αὐτὸς ὁ Ἀριστοφάνης εἶχε δικαστικούς ἀγῶνας. Ὁ λόγος εἶναι ὅτι ἡ σάτιρα τοῦ Σουρῆ δὲν ἦτο μαστίγιωμα, ἦτον εἶδος ἐλαφρᾶς κοινωνικῆς φιλοσοφίας, ποῦ ἀπέδιδε στωικῶς ὅλα μας τὰ λάθη εἰς τὰ φυσικὰ ἐλαττώματα τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς—ἢ ὅποια, ἐννοεῖται, δὲν ἐξῆλθεν ἀμωμος ἀπὸ τὸ κάτεργον τῆς δουλείας. Ἀρκετὰ τῶν ἐλαττωμάτων τούτων εἶχαν τὰς ρίζας των καὶ εἰς τὴν πενίαν τοῦ μικροῦ μας Κράτους. Ἄλλ' ἔαν ὁ ἱστοριογράφος τοῦ μέλλοντος θέλῃ νὰ μελετήσῃ τοὺς πολιτικούς, τοὺς κοινωνικούς καὶ φιλολογικούς ὄρους τῶν χρόνων τοῦ Γεωργίου, ἀμφιβάλλω ἂν θὰ εὕρῃ πλέον ἀξιόπιστον εἰκόνα παρὰ τοὺς ἐμμέτρους διαλόγους τοῦ Φασουλῆ καὶ Περικλέτου. Καὶ τοῦτο διότι ὁ Σουρῆς εἶχε διαρκῶς ὀψί—δ,τι συχνὰ λησμονοῦν οἱ λυρικοὶ συνάδελφοί του—τὸ κοινόν, ὅπου ἀ-

πετείνεται. Ἰδίως αἱ παρῆδοι του ἤρσαν πολὺ. Δὲν ἔκαμε τὸν προφήτην, εἰσχαίνεται κάθε ποιητικὴν «πόζα», «καὶ ἦτο μόνη δόξα του τοῦ κόσμου ἢ δεκάρα». Τοιοῦτοτρόπως ἡ κυκλοφορία τοῦ «Ρωμῆου» ἀνέβαινε κάποτε, καθὼς μοῦ ἔλεγε, εἰς 15 χιλ. φύλλα, ὑπερέβαλλε δηλαδὴ πολλὰς ἑφημερίδας. Αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσήμαντον. Ὁ Ροῦδης, ἐπαγγελματικὸς εὐφυολόγος, ὠνόμασε τὸν «Ρωμῆον» «ἔμμετρον πεζολογίαν». Πολυσέλιδον δοκίμιον τοῦ κ. Ἰ. Ψυχάρη περί Σουρῆ δὲν λέγει τίποτε περισσότερον ἀπὸ τὰς δύο ταύτας λέξεις. Ἄλλὰ μοῦ φαίνεται ὅτι, ἂν οἱ στίχοι τοῦ Φασουλῆ π.χ. ἦσαν λατινικαὶ σάτιραι, θὰ εὕρισκαν καὶ πολλοὺς φιλολόγους θαυμαστάς. Ὁ «Ρωμῆος», ἐννοεῖται, δὲν εἶχε κάθε Σάββατον τὴν αὐτὴν δύναμιν. Οὐδὲ τὰ κρασιὰ παράγονται πάντοτε τὰ ἴδια. Ἄλλὰ τὸ πνευματικὸν ποτόν, ποῦ ἔπιναν οἱ Ἕλληνες ἀπλήστως, εἶχε τὸν μέγαν πλεονέκτημα νὰ παράγεται ἀπὸ γνήσιον Χιώτικον καὶ ὄχι ξενικὸν πνεῦμα—ἦτο πάντοτε ἀναφυκτικόν, κάποι' ἐπιπέριζε, καὶ συχνὰ ἦτο πολὺ εὐάρεστον ὄχι μόνον εἰς τοὺς ἐντοπίους οὐρανίσκους. Ὁ Τυγράν Γεργάτ, ὁ Ἀρμένιος ποιητὴς καὶ πατριώτης, εἶχεν ἐγκωμιάσει τὸ τάλαντον τοῦ Σουρῆ (Revue des Revues, 15 janvier, 1897), καὶ ὁ Gaston Deschamps εἰς τὴν «Grèce d'aujourd'hui» ὁμολογεῖ ὅτι, ὅσκις παραβάλλει τὸν Σουρῆν πρὸς τοὺς ὁμοίους γάλλους σατιρικούς, αἰσθάνεται νὰ ταπεινώνεται ἡ ἐθνικὴ του φιλοτιμία. Ἐξάπαντος παντοῦ ἕνας Σουρῆς θὰ ἐθεωρεῖτο ἐθνικὸν κεφάλαιον.

II

Ὁ Γ. Δροσίνης, καταγόμενος ἀπὸ ἱστορικὴν οἰκογένειαν τοῦ Μεσολογγίου, ἐγεννήθη εἰς τὰς Ἀθήνας τῷ 1859 καὶ ἀπέμεινε Ἀθηναῖος. Τὴν καλλιτεχνικὴν του ἰδιοφυίαν δύνανται νὰ διακρίνῃ κανεὶς ὄχι μόνον εἰς τοὺς στίχους, τοὺς ὁποίους γράφει εἰς γνησίαν δημοτικὴν, μετὰ πλούσιαν ῥίμαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς κομψὰς τῶν ἔργων του ἐκδόσεις. Ἐπῆρξεν ἐκδότης πολλῶν περιοδικῶν καὶ ἐπὶ ἀρκετὰ ἔτη τμηματάρχης τῶν Γραμμάτων καὶ Τεχνῶν εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Καὶ αὐτὸς ἐπρωτοδημοσίευσε στίχους εἰς τὸ «Μὴ χάνεσαι» μετὰ τὸ ψευδώνυμον «Ἀράχνη» καὶ ἡ πρώτη του συλλογὴ (κατὰ τὰ 1880) ἐπιγράφεται «Ἰστοὶ Ἀράχνης». Ἐγραψε κατό-

(*) Τελευταῖον μάθημα τοῦ καθηγητοῦ κ. Μετάρου εἰς τὸ King's College τοῦ Λονδίνου κατὰ Ἰανουάριον τοῦ 1918. Μετάφρασις ἀπὸ τὴν Poetry Review. (Νοῦμβρ. Δεκ. 1928, τόμ. XIX).

των άρθρα και διηγηματικά δια τὸ περιοδικὸν «*Ἐστία*». Μερικὰ μετεφράσθησαν ἑλλανδιστὶ καὶ ἰσπανιστὶ καὶ εἶναι γνωστότατα καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἀπὸ τῶν μεταφράσεων τῆς Ms. Edmunds, τὰς κυκλοφοροῦμενας εἰς τὴν «*Ψευδιόνυμον Βιβλιοθήκην*» καὶ τὴν «*Παιδικὴν Βιβλιοθήκην*» (Children Library). Ἐνα διήγημά του, ἡ «*Ἀμαρυλλίς*», εἶναι μικρὸν ἀριστούργημα. Ὁ Δροσίνης ἔθρεψε τὴν φιλοκαλλιαν του εἰς τὴν Δειψίαν καὶ τὴν Δρέσδην, ὅπου μετέφρασε καὶ μερικὰ ἔργα τοῦ Λοπαί. Ἀπὸ τὴν Γερμανίαν ἔμαθε καὶ τὴν δημώδη ποιητικὴν ἔκφρασιν, ἀλλὰ εὐτυχῶς συνήθισε νὰ ἐμπνέεται ἀπὸ τὴν ἑλληνικὴν ἀγροτικὴν ζωὴν, τὴν ὁποίαν ἐσπούδασεν εἰς τὴν Εὐδοίαν καὶ τὴν Θεσσαλίαν. Ἐπὶ 1887 ἀνέλαβε τὴν ἐκδοσιν τῆς «*Ἐστίας*», ὅπου ἐνεφανίσθησαν καὶ νεώτεροι ποιηταί. Ἐπὶ 1894 ὁ Δροσίνης μετέτρεψε τὴν «*Ἐστίαν*» εἰς ἡμερήσιον φύλλον καὶ κατόπιν ἔδρυσεν παιδαγωγικὸν περιοδικόν, «*Ἐθνικὴ Ἀγωγή*», καὶ ἔπειτα, συνεργαζόμενος μετὰ τὸν Βικέλιαν, τὴν «*Μολέτην*». Ἄλλ' εὐτυχῶς ἔγραφε καὶ στίχους καὶ πότε-πότε ἐνεφάνισε ὠραίους τόμους, δηλαδὴ κατὰ σειράν τοὺς «*Σταλακτίτας*» (1884), τὰ «*Εἰδύλλια*» (1885), τὰ «*Ἀμάραντα*» (1891), τὴν «*Γαλήνην*» (1902), τὰ «*Φωτειρὰ σκοτάδια*» (1914), καὶ τὰ «*Κλειστὰ Βλέφαρα*» (1918).

Πᾶν ὅ,τι γράφει ὁ Δροσίνης, ἔμμετρον ἢ πεζόν, εἶναι χαριτωμένον. Εἰς τὰ ποιήματά του παρατηρεῖ κανεὶς συνεχῆ τελειοποίησιν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν, φαινομένην πρὸ παντὸς εἰς τὴν «*Γαλήνην*».

Ὁ Δροσίνης εἶναι γραφικὸς ποιητὴς· ἀπεικονίζει τοπία, γνωρίζει τελείως ὅλας τὰς φυσικὰς λεπτομερείας τῆς χώρας, καὶ ἀναπαριστᾷ βουνά, οὐρανὸν καὶ θάλασσαν μετὰ τὴν διαφάνειαν ὕδατογραφίας. Ἀναγινώσκοντες τὴν «*Γαλήνην*», δὲν βλέπομεν μόνον τὴν ἡρεμίαν τῆς φύσεως, ἐννοοῦμεν καὶ τὴν ἀντιστοιχίαν γαλήνης τῆς ψυχῆς τοῦ ποιητοῦ. Τὸ ποίημα «*Τὸ παραθύρι μας*» εἶναι παράδειγμα τῆς ποιητικῆς αὐτῆς ζωγραφικῆς.

Μετὰ μακρὰν σιωπὴν ὁ Δροσίνης ἐδημοσίευσεν τὰ «*Φωτειρὰ σκοτάδια*», τόμον τυχόντα τοῦ Ἀριστείου τῶν Γραμμάτων καὶ παριστῶντα νέαν περίοδον τῆς τέχνης τοῦ ποιητοῦ. Ἀπὸ τὸ α' ποίημα παρατηρεῖ κανεὶς τὴν ἀλλαγὴν τοῦ ποιητικοῦ τόνου, ὀφειλομένην, νομίζω, κατὰ μέρος καὶ εἰς τὴν

ἐπίδρασιν τοῦ Μορεᾶς. Ὁ κ. Δροσίνης ἐμφανίζεται τώρα μελαγχολικὸς καὶ κάπως ὀρθόσκος. Δὲν ἀποβλέπει πλέον πρὸς τὴν γλαστὴν φύσιν, ἀλλὰ στρέφεται πρὸς τὸν ψυχικὸν του πόνον, τὸν ὁποῖον ἐκφράζει ὀχι ῥητορικῶς, ὅπως οἱ παλαιότεροι ῥωμαντικοί, ἀλλὰ μετὰ ὑποτρέμουσαν φωνήν. Ἀντὶ τῶν παλαιῶν σαφῶν γραμμῶν τοῦ ποιητικοῦ σχεδίου, τὸ ὁποῖον ἦτο τόσο ἑλληνικόν, μεταχειρίζεται τώρα φράσεις ἀορίστους καὶ ἀσάφεις διὰ νὰπεικονίσῃ ματαιωμένα ὄνειρα καὶ ἀπατηλὰς ἐλπίδας :

Ἡ θάλασσαθεμέλιωτα καὶ ἠλιόσκοπα πλάτια,
Χτισμέν' ἀπὸ τὴ συνήνερα τῆς θερνίης βρυθιάς,
Σ' ἐσᾶς ἐχρυσοθρόνιασαν δυὸ δακρυσμένα μάτια
Τὸ πῶ μεγάλο ἀπόκρυφο μιᾶς ἄρρωστης καρδιάς.

Ὁ ποιητὴς καὶ μετὰ δακρυσμένα μάτια ἐξακολουθεῖ νὰ καμαρώνῃ τὰ ὠραία χρώματα, ἀλλ' εἶναι ζήτημα ἂν ἐκφράζει ἐξίσου καθαρὸν τὸν πόνον τῆς καρδιάς του. Καὶ ἡ φιλοσοφία, τὴν ὁποίαν ἐπικαλεῖται, δὲν φαίνεται νὰ προσέρχεται προθύμως. Οἱ ἀκόλουθοι στίχοι ἐνθυμίζουσι τὸν Μαβίλην :

Μετὰ τὰ λευκὰ φτερὰ τῆς φαντασίας
Ἄνιλαυρ' ἢ ἀγάπη μετὰ περνᾷ
Στὸν ἄλλο κόσμον τῆς Ἀθανασίας.

Καὶ δταν ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ πετᾷ πρὸς πνευματικὸς Παραδείσους καὶ Οὐρανούς ἔρωτος, ἀκολουθεῖ, νομίζω, τὰς πτήσεις τοῦ Παλαμά. Ἄλλ' ἐγὼ τοῦλάχιστον προτιμῶ τὸν κ. Δροσίνην ὡς ἄν τις δὲν μεταχειρίζεται «*ῥήμαθ' ἵπποβάμονα*» γραμμῆνα ἔστω καὶ μετὰ κεφαλαία.

Τὰ «*Κλειστὰ Βλέφαρα*» περιέχουν ὅσα ποιήματα ἔγραψεν ὁ ποιητὴς ἀπὸ τοῦ 1914 μέχρι τοῦ 1917. Πολλὰ τούτων εἶναι γραμμῆνα εἰς ἐλευθέρους στίχους, τοὺς ὁποῖους δὲν πολυχαπῶ. Ὁ Μορεᾶς δὲν ἤργησε νὰ παρουσιάσῃ τὴν καινοτομίαν ταύτην εἰς τὴν γαλλικὴν, καὶ ἂν «*Κλειστὰ βλέφαρα*» σημαίνουν ἑλλειψιν τῆς ρίμας, ὁμολογῶ ὅτι προτιμῶ τὸν κ. Δροσίνην μετὰ βλέφαρα ἀνοικτά. Καὶ ὅμως μερικὰ τῶν ποιημάτων τούτων, ὅπως οἱ «*Χαιρετισμοὶ τῆς θάλασσας*», δύνανται νὰ συγκριθοῦν πρὸς καλλίστους στίχους τοῦ Verhaeren.

III

Ὁ Κωστῆς Παλαμᾶς εἶναι κατὰ κοινὴν ὁμολογίαν ὁ πρῶτος τῶν συγχρόνων Ἑλλήνων, κατὰ πολλοὺς ὁ μεγαλύτερος ποιητὴς

τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, καὶ τέλος κατὰ τὸν κ. Eugène Clément, ὁ μέγιστος τῶν ζώντων ποιητῶν τοῦ κόσμου. Ὁ Παλαμᾶς εἶναι ὑπερήφανος, ὅτι κατέγεται ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι καὶ εἶν' ἀπόγονος τοῦ Παναγιώτη Παλαμᾶ τοῦ ἱδρυτοῦ τῆς Σχολῆς τοῦ Μεσολογγίου καὶ ἑγγονος τοῦ Ἰωάννη Παλαμᾶ, τοῦ Σχολάρχου τῶν Ἀθηνῶν καὶ κατὰ τὸ 1814 συνιδρυτοῦ τῆς Φιλομούσου Ἐταιρίας. Ὁ πατέρας του ἦτο δικαστὴς εἰς τὰς Πάτρας κατὰ τὸ 1859, ὅτε ἐγεννήθη ἐκεῖ ὁ ποιητὴς. Ὁ ἴδιος διηγείται ὅτι, ἐννέα ἐτῶν, ἤρχισε νὰ στιχουργῇ. Κατὰ τὸ 1875 ἐφθάσε εἰς τὰς Ἀθήνας, θαυμαστῆς τοῦ Βασιλειάδη καὶ τοῦ Παπαρρηγοπούλου, ποὺ εἶχαν πρὸ ὀλίγου ἀποθάνει. Κατὰ τὸ 1877 εὗρηκε ἀντίτυπον τῶν «*ᾠδῶν*» τοῦ Κάλβου, τῶς ἀγνώστου εἰς τὰς Ἀθήνας, καὶ μετ' ὀλίγον κατηχήθη τὸ Πιστεύω τοῦ Ροῦδη. Μετὰ τὰς νέας λοιπὸν ιδέας ἤρχισε νὰ γράφῃ εἰς τὸν «*Ραμπαγᾶν*» καὶ τὸ «*Μὴ χάνεσαι*» καὶ ἀπὸ τοῦ 1882 εἰς τὴν «*Ἐστίαν*» ποιήματα, χρονικά, μικρὰ διηγήματα καὶ πρῶτον τὸν «*Υπολοχαγόν*», διήγημα ἀναγόμενον εἰς τὴν Κρητικὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1866. Κατόπιν ἔγραψε κριτικὰ δοκίμια περὶ τῆς Ἑπτανησιακῆς Σχολῆς, τοῦ Πολυλά, τοῦ Μαρκοῦ, τοῦ Τυπάλδου καὶ τοῦ Σολωμοῦ, τοῦ ὁποῖου ἐδημοσίευσεν νέαν ἐκδοσιν μεγάλην.

Καὶ ὁ Παλαμᾶς ἐμελέτησε τὴν Γαλλικὴν

(τὸ τέλος εἰς τὸ ἐρχόμενον)

ΣΙΜΟΣ ΜΕΝΑΡΔΟΣ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΛΑΛΗ ΚΟΣΚΙΝΑ :

ΧΙΟΝΙΑ ΣΤΗΝ ΚΗΦΙΣΣΙΑ

ΛΑΛΗ ΚΟΣΚΙΝΑ :

ΤΡΩ'Ι'ΝΟ ΞΕΚΙΝΗΜΑ

ΚΩΣΤΑ ΚΑΙΡΟΦΥΛΑ

ΤΟ ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΠΕΤΑΝ ΚΕΦΑΛΑ

Εικονογραφημένον από τον Δ. ΠΕΛΕΚΑΣΗΝ

Αὐτὰ πού θά διηγηθῶ, θά μπορούσαν νά θεωρηθοῦν ὡς παραμῦθοι. Καί πολὺ δικαίως. Διότι ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπλάσθη ἀπὸ τὴν φαντασίαν κανενὸς μυθιστοριογράφου, εἶναι τόσο περιπετειώδης ὥστε θά παρέιχε θέμα εἰς περισσότερα ἀπὸ ἓν μυθιστορήματα.

Κάποιος ξένος συγγραφεὺς υποστηρίζει τὴν περίεργον θεωρίαν ὅτι τέλειος ἀνθρώπος εἶναι ἐκεῖνος πού ἔχει ὅλα τὰ προτερήματα καὶ ἐλαττώματα μαζί, διότι ἡ ἔνωσις ὅλων αὐτῶν τῶν στοιχείων ἀποτελεῖ τὴν μεγαλοφυΐαν. Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ ἀποδεχθῶμεν ἐξ ὁλοκλήρου τὴν ἀρχὴν αὐτήν, εἰμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι διάφοροι μεγαλοφυεῖς διαφόρων ἐποχῶν καὶ χωρῶν ἀπέδειξαν τὴν ὀρθότητά της γνώμης ταύτης, ἡ ὁποία, παρ' ὅλην τὴν φαινομενικὴν ἐκκεντρικότητά της, ἀποδεικνύεται πολλάκις ὑπὸ τῶν γεγονότων ἀληθινή. Καὶ ἔν ἑπισημῶν παραδείγμα τῆς ἀληθείας αὐτῆς παρέχει ὁ Νικόλαος Κεφαλάς, ἕνας Ζακύνθιος, τοῦ ὁποῦ ὁ μακρὸς καὶ πολυτάραχος βίος εἶναι μίγμα εὐγενῶν αἰσθημάτων καὶ ἐξαχρειώσεως, τυχοδιωκτισμοῦ καὶ πατριωτισμοῦ. Ἀφήνοντας εἰς τοὺς εἰδικούς τὴν ψυχολογικὴν μελέτην τοῦ ἀνθρώπου αὐτοῦ, θά ἀρκεσθῶμεν νὰ ἀφηγηθῶμεν μερικὰ ἀπὸ τὰ ἐπεισόδια τοῦ θαλλώδους βίου του.

Ὁ Καπετὰν Νικόλαος Κεφαλάς ἐγεννήθη εἰς τὴν Ζάκυνθον τὸ 1770. Ἴσποτε δὲν γνωρίζομεν διὰ τὴν παιδικὴν καὶ νεανικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν, διότι ἀπέφυγε νὰ κάμῃ μνείαν εἰς τὰ συγγράμματά του. Τὸ μόνον γνωστὸν εἶναι ὅτι κατήγετο ἀπὸ πτωχοὺς γονεῖς καὶ ὅτι νεώτατος ἐπόθησε τὴν περιπετειώδη

ζωὴν τῆς θαλάσσης. Ἀφήκε λοιπὸν τὸ πατρικὸν πτωχόσπιτο καὶ ἐγίνε μοῦτσος. Πῶς ἀπὸ τὸ ταπεινὸν αὐτὸ ἐπάγγελμα κατώρθωσε νὰ ἀποκτήσῃ πλοῖον δὲν γνωρίζομεν. Ἀσφαλῶς πληροφοροῦμεθα ἀπὸ τὸν ἴδιον ὅτι «εἶχε ἱστιοφόρον τύπου «Πολάκα», μετ' ὁποῖον περιέπλεε τὴν Μεσόγειον, κερδίζων πολλὰ ἐκ τῶν φορτίων, ὧν τὰ πλεῖστα ἐξώδευεν εἰς διακόσμησιν τοῦ πλοῦ του καὶ συντήρησιν τοῦ πληρώματος». Εἶναι ἀληθὴς ἢ διαβεβαίωσις τοῦ αὐτοῦ; Εἶναι ὅντως ἀληθὴς ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους πλεῖστοι τολμηροὶ Ἕλληνες καπετανεῖοι κατώρθωναν ἐμπορευόμενοι νὰ ἀποκτῶσι μεγάλας περιουσίας. Ἀπόδειξις τρανοτάτη εἶναι τὰ πλοῦτῃ τὰ ὁποῖα συνεσώρευσαν οἱ Ὑδραῖοι πλοῦταρχοι, οἱ ὁποῖοι ἐμπορεύοντο καὶ μετέφερον μετὰ τὰ πλοῖα τῶν ἐμπορευμάτων ἀπὸ τὴν Ἀνατολήν εἰς τὴν Δύσιν καὶ τὰνὰπαλιν. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονήσωμεν ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τὸ πρὸ τῆς ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως διάφοροι θαλασσινοὶ ἔζων μετερχόμενοι τὸ ἐπάγγελμα τοῦ πειρατοῦ, διαρπάζοντες τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα διέπλεον τὴν Μεσόγειον. Δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ὑπόνοιαν ὅτι καὶ ὁ Κεφαλάς εἰς τὸ ἐπάγγελμα αὐτὸ ἠσχολεῖτο. Ἄλλ' οὐδεμίαν περὶ τούτου ἀκριβῆ πληροφορίαν ἔχομεν.

Ἡ πρώτη ἐπίσημος ἐμφάνισις του εἶναι κατὰ τὸ 1809 εἰς τοὺς Παξοὺς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην μεταξὺ Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας διεξήγετο πόλεμος ἄγριος, τῆς Ἀγγλίας ἐπιδιωκούσης διὰ παντὸς μέσου τὴν ἐξόντωσιν τοῦ Μεγάλου Ναπολέοντος. Ὁ ἀγγλικὸς στόλος ἐπέφερε τρομερὰ κτυπήματα

Ἀποβίβασις τοῦ Κεφαλά εἰς Παξοὺς.

εἰς τὴν παντοδυναμίαν τοῦ Κορσικανοῦ γίγαντος, ὁ ὁποῖος μεταξὺ τῶν ἄλλων εἶχε καταλάβῃ καὶ τὰς Ἰονίους νήσους. Ἄλλ' ἡ Ἀγγλία, γνωρίζουσα τὴν πολεμικὴν ἀξίαν τὴν ὁποῖαν εἶχον κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην αἱ Ἰόνιοι νῆσοι, ἀπεφάσισε διὰ παντὸς μέσου νὰ τὰς ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ Ναπολεοντείου δυναστείας. Κατὰ τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1809 κατώρθωσε νὰ καταλάβῃ τὴν Ζάκυνθον καὶ κατόπιν τὴν Κεφαλληνίαν, Κύθηρα, Λευκάδα καὶ Ἰθάκην. Ἡ Κέρκυρα ἀνθίστατο, διότι ὁ Ναπολεὼν θεωρεῖ αὐτὴν ἀπαραίτητον διὰ τὰ μεγάλα σχέδιά του.

Ἐνῶ αὐτὰ συνέβαινον εἰς τὰς ἄλλας νήσους, αἰφνιδίως ἕνα πρωτὶ οἱ κάτοικοι τῶν Παξῶν βλέπουν νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν λιμένα των μία Πολάκα. Ἦτο τὸ πλοῖον τοῦ περιφήμου Κεφαλά. Ἀμέσως ἀπεδιβάσθη εἰς τὴν

ξηρὰν καὶ κρυφὰ ἦλθεν εἰς συνεννοήσεις μετὰ τοὺς πρῶτοντας τῆς νήσου, εἰς τοὺς ὁποῖους ψευδῶς ἐδήλωσεν ὅτι ἤρχετο ἀπεσταλμένος τοῦ Ἀγγλοῦ ἀρχιστρατήγου διὰ νὰ ἐξεγέρῃ τοὺς νησιώτας κατὰ τῆς γαλλικῆς κατοχῆς καὶ τοὺς συνέστησε νὰ διώξουν τοὺς ὀλίγους Γάλλους στρατιώτας τοὺς εὐρισκομένους εἰς τὴν νήσον. Οἱ κάτοικοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἦσαν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴν γαλλικὴν διοίκησιν, εὐχαρίστως ἐπέισθησαν ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Κεφαλά, ἐδίωξαν τοὺς ὀλίγους ἐκεῖ εὐρισκομένους Γάλλους, ὕψωσαν τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν καὶ ἐκήρυξαν τὴν νήσον ὑπὸ τὴν ἀγγλικὴν κυβέρνησιν. Ἐνῶ ὕψωνον τὴν ἀγγλικὴν σημαίαν οἱ κάτοικοι ἐφώναζον :

— Μακαρία ἡ κοιλία ἡ γεννήσασα τὸν Νικόλαον Κεφαλάν, τὸν ἐλευθερωτὴν τῆς πατρίδος !

μου: όπως κάθε χρόνο, τούτη την εποχή, τη συνόδεμα στα Λουτρά για τους ρευματισμούς της. "Αν επιστρέψαμε σύντομα από τα λουτρά, θά τον κούρασα ακόμα εδώ, μά, αν άγγοποροίσαμε περισσότερο από ένα μήνα, δε θά τον εΰρισκα. Στις άρχές του Σεπτεμβρη, θά ταξίδευε για την Αίγυπτο με τη μητέρα του.

Την παραμονή της αναχώρησής μας, μπορέσαμε να μιλήσουμε και λίγο σοβαρά.

— "Αν θέλεις να με περιμένεις, Φανίτσα μου! "Αν ήθελες ν' αναπληρώσεις την πεθαμένη αδελφούλα μου!

Κι' έκλαιγε άπαρηγόρητα για το χωρισμό μας. Τόν έσφιξα στην άγκυλιά μου, τόν φίλησα πολλές φορές, έκλαιγα μαζί του και, φεύγοντας, του είπα «ναί!»

Φύγαμε την πρώτη Ίουλίου με τη θεία για τα λουτρά και σαν επιστρέψαμε, στις δώδεκα του Σεπτεμβρη, ο Σοφοκλής με τη μητέρα του είχανε ταξιδέψει δω και πέντε μέρες.

Γρήγορα έφθασε από την Αίγυπτο το πρώτο γράμμα του.

«Μ' αγαπούσε, έγραψε, και θά μ' αγαπούσε παντοτινά! "Επρεπε να μη βιασθώ θ' άποκατασταθώ πρώτα, ήταν οι πρώτες φροντίδες του, κ' ύστερα δέν είχε τίποτε άλλο να κάνη, παρά να με ζητήσει από τόν πατέρα μου, τη θεία μου, — τη συγκατάθεση της μητέρας του την είχε σό χέρι, τόν αγαπούσε τόσο πολύ φθάνει μονάχα να μη βιασθώ!»

Του απάντησα, μά δε θυμούμαι σήμερα τί έγραψα σε κείνη την απάντηση στο γράμμα του.

Σιγά σιγά, όμως, άρχισε πάλι κείνος άγαϊσμός μου να ξυπνά μέσα μου κι' έτσι άφησα το Σοφοκλή με τις ελπίδες του κάτω και στην Αίγυπτο.

«Μεσορδοπούλα, εγώ! "Οχι, δε θά μπορούσα να λέγομαι στο μέλλον, Πριάλη άχι άχι! Δέν ήθελα να είμαι δεμένη μαζί του ούτε με μίαν άπλή ύπόσχεση. Και για τα όσα γίνανε άναμεταξύ μας δε μετύνοιωσα καθόλου, κι' αν μπορούσε ακόμα να μη φύγη, ποιός ξέρει πόσο...

Μου ξανάγραψε, απαντώντας στο γράμμα μου.

Σκέφθηκα να μην του απαντήσω τούτη τη φορά, μά πές πώς τόν λυπήθηκα, και του απάντησα, μά ύστερα από πολύν καιρό.

Πάνω σ' ένα χρόνο, τρία ή τέσσερα γράμματα αλλάξαμε όλα-όλα. Το Σεπτεμβρη του 1912, με την επιστροφή του Βαλκανοτουρκικού, κόπηκε τέλεια ή άλληλογραφία μας.

Δε μ' έννοιαζε καθόλου γιαυτό, ούτε λυπήθηκα, ούτε εύχαριστήθηκα.

Αργότερα έννοιασα το χτύπημα που μου προέβλεπε αυτή ή άδιαφορία μου, κείνος ο άγαϊσμός μου για το εύγενικό μου σόι.

Στρατιώτης ο αδελφός μου, μά διαθέτοντας

ισχυρά μέσα ο θεός μου, ο Θεμιστοκλής, τόν κρατούσε στην Προτεύουσα, στο Ύπουργείο των Στρατιωτικών. Χωρίς ψημένο μυαλό, άδιαφορώντας τέλεια για μάς, πανδρεύθηκε και πέρα, χωρίς να ρωτήσει κανένα. Πήρε γυναίκα μά φτωχιά όπως κι' αυτός.

Χαμένος πιά ο πατέρας μου, που από το μοναχογιό του τίποτε πιά δε μπορούσε να περιμένη, καμιά βοήθεια, γερασμένος από τις οικονομικές στενοχώριες, μη μπορώντας να εργασθή πιά στα λίγα χτήματα που μάς άπόμειναν, άποφάσισε να ζητήσει γαμπρό.

Πού να βρεθή όμως γαμπρός, άφου όλος ο κόσμος ήταν στον πόλεμο;

«Δυστυχία μου!» είπα μόνη μου, σαν άκουσα από τη θεία μου τούς σκοπούς του πατέρα μου.

Σύντομα — ήταν κατάλληλη περίσταση για τους ήλικιωμένους άνύπανδρους — βρέθηκε... Δυστυχία μου!

Είχε ύπηρητήσει στον πόλεμο του 1897 ως έφεδρος μάγερ, της άπογραφής του 1894. "Ηταν τώρα σαραντάρης.

Κοντός, λιγνός κ' ήλιοψημένος, εργαζότανε στα χτήματα, μά δω και λίγα χρόνια, άνοιξε φούρνο και πουλούσε ψωμιά.

Πώς συμβήκανε όλα τούτα, δέν τα έννοιωσα καθόλου.

Τίποτε δέν έβλεπα, δέν άκουγα, ήμουν σε κατάσταση νάρκης, σε κατάσταση άνυπαξίας.

Καιμιά άντίσταση δέν έφερα στη θέληση του πατέρα μου.

Τό έβλεπα καθαρά πώς δε μπορούσε τίποτε να γίνη! Δέν είχαμε τίποτε σε μετροητά για έξοδα προίκας, εκτός από τα λίγα χτήματα και τό σπίτι, κι' ο ύποψήπιος γαμπρός — όπως όλοιαύτης της ήλικίας — άρκέσθηκε μονάχα στο δά έπεργε γυναίκα του ένα νέο κορίτσι, στα είκοσι χρόνια του, όμορφο κι' από εύγενικό σόι.

"Ετσι, σύντομα, βλασε τα πράγματα, ξόδεψε όσες οικονομίες είχε τόσα χρόνια από το φούρνο του, και τέλειωσε ή υπόθεση πάνω σε τρεις μήνες!

Νέα γυναίκα, στα είκοσιπέντε χρόνια... μά ζωή μονότονη, κουραστική, με τη γλυκειά άνάννηση για παρηγοριά της χαμένης μου εύτυχίας, που έζησα μά στιγμή μονάχα πλάι στο Σοφοκλή.

Ο φουρνάρης μου έρχεται το βράδυ κατακουρασμένος από τη δουλειά και τα χρόνια, τρώει και κοιμάται, όπως οι σύζυγοι των πενήντα πέντε χρόνων.

Ξυπνάει νύχτα, πηγαίνει στο φούρνο του, κ' ίσται που να φέξη ξεφουρνίζει το φρέσκο ψωμί.

«Κυρά Χαλίνη» με λένε σήμερα όλος ο κόσμος.

«Κυρά Χαλίνη, φουρνάρισσα.»

ΘΑΛΗΣ ΝΑΡΗΣ

ΣΠΥΡΟΣ ΠΕΡΟΥΛΗΣ

Ο ΚΕΡΚΥΡΑΙΟΣ ΛΑΪΚΟΣ ΠΟΙΗΤΗΣ

"Ανάμεσα σε περιβόλια πορτοκαλιών και λεμονιών και περιζωσμένο με γιγαντόκορμους έλαιώνες, μισήν ώρα έξω από την πόλη της Κέρκυρας και κοντά στις εκβολές, από την αντίπερα όχτη, ενός μικρού ποταμού, που Ποτάμι είναι και τ' όνομά του, βρίσκεται το προάστειο Ποταμός: μά κωμόπολη μ' ώραία και καθαρά σπιτάκια. "Εκει τόν Αύγουστο του 1846 γεννήθηκε από γεωργική οικογένεια ο αυτοδίδαχτος λαϊκός μουσουργός και ποιητής Σπύρος Περούλης.

Η μαθητική μόρφωσή του είναι μισαμινή. "Επήγε στο προτόγυνο «άλληλοδαχτικό» σχολείο το 1850 κ' έφυγε το 1854, και σ' ήλικία όχτώ περίπου χρονών έμπήκε στην πραχτική ζωή.

"Επειδή όμως το παιδί ήταν αδύνατης κράσης και δε θά μπορούσε να εργάζεται στα χτήματα, ο πατέρας του έπροτίμησε να το μάθη καμιά τέχνη, και τώθαλε σ' ένα συγγενή του τσαγκάρη, που είχε το κατάστημά του στην πόλη. "Εκει ο νεαρός Περούλης, μαζί με την τέχνη του παπουτσή, έμαθε και την άνάγνωση, που δέν είχε κατορθώσει να μάθη στο άλληλοδιδασχικό, ο μάστοράς του ήταν άνθρώπος θρησκός κ' έβαζε το παιδί να του διαβάξη εκκλησιαστικά βιβλία και κάπου-κάπου κανένα ιστορικό, κ' έτσι συνήθισε την άνάγνωση.

Νέος πιά είκοσιτεσσάρων χρονών, έπήγε στο χωριό του κ' έκαμε δικό του τσαγκαράδικο, κ' εκεί έζησε όλη του τη ζωή καταγιγόμενος με το επάγγελμά του, με το τραγούδι και με την ποίηση.

Ο Περούλης είχ' ένα σοβαρό φυσικό ελάττωμα: ήτανε παραμορφωμένος από το ραχτισμό. Τόν θυμύμαι άκόμη, καθώς τόν είδα γέροντα πιά, κοντά στο τέλος της ζωής του. Τό κορμί του ήτανε χοντρό και κοντό με δυό έξογκωμένες καμπούρες. Τα πόδια του μακρὰ και τα χέρια του μακρύτερα, δίνανε την εντύπωση πώς εύρισκόταν άδικόκοπα στην κίνηση του σχυψίματος. Ο λαμός του, κοντός και λεπτός, έστήριζε άδύνατα το κεφάλι του, ένα κεφάλι μεγάλο με γωνιακά επίπεδα. Κ' επάνω στη σπανή σά γριάς

όψη του, που συμπλήρωνε την παραμόρφωσή του και την άσκήμια του, τό πλατύ και τετραγωνικό μέτωπό του και τό μεγάλα, έξυπνα και καλόγνωμα μάτια του, με τα πυκνά τα φρύδια τους από πάνω και μ' ένα μελανό περίγυρο στις κόγχες τους, έσκορπιζανε κάποιο φώς κ' έμαλασκώνανε την παραμόρφωση του ραχτισμού κάνοντας συμπαθητική τη φυσιογνωμία του.

Ο καμπούρης αυτός είχε κ' ένα φυσικό χάρισμα: είχε ώραία φωνή, που διατηριόταν άκόμη περίφημα και στα έβδομηντα του χρόνια, που έτυχε να τόν πρωτακούσω, όταν μου τραγούδησε μερικά από τα μελοποιημένα τραγούδια του.

Η φωνή του τόν έκανε περιζήτητο στις διάφορες συντροφίες, κι' όσοι νέοι αγαπούσανε τό τραγούδι, μαζευόντανε στο μαγαζί του τσαγκάρη, κ' εκεί, τις ώρες της σκόλης, έμαθαίνανε τα διάφορα τραγούδια, που έπειτα τα τραγουδούσανε κατά τις νυχτερινές ώρες σε δημόσια μέρη.

Μά τα λαϊκά τραγούδια δέν ίκανοποιούσανε πάντα τόν τραγουδιστή. Τα λόγια με τόν ήχο δέν εταϊριάζανε όπως θά έπιθυμούσε, κι' αυτό τόν έκαμε να μελοποιήση μόνος του κάποια ποιήματα που έτυχε να του άρέσουν και να τα μάθη στο κόρο σε τετραφωνία, που είχε καταρτίσει.

"Ιδού πώς διηγείται το πράμα σε μίαν έπιστολή του:

«Τό μικρό μου τσαγκαρικό έγένηκε τόπος όπου έρχόταν όλοι οι νέοι του χωριού κ' έμιλιότανε διάφορα πράματα, και σά νέοι που είμαστε τραγουδούσαμε κι' όλας, αλλά τα τραγούδια ήτανε πολύ παλιά και κακόχη: τα λόγια του τραγουδιού με τόν ήχο δέν είχανε καμιά σχέση.

"Εγώ είχα παρατηρήσει στα ιδιόμελα, στα περισσότερα εκκλησιαστικά άσματα, όπου φάλουμε από άκουστά χωρίς να ναι γραμμένα με μουσικά σημεία, — έννοιω μελωδίες του έφτανησιακού ιδιώματος, όπου είν' έπιδεχτικές τετραφωνικής άρμονίας, — παρατήρησα, λέγω, πώς ο μουσικός ήχος σε κάθε φράση, σε κάθε λόγο, δίνει την έννοια, τό χρώμα, τη

δύναμη, τὸ βάρος, τὰ αἰσθήματα τοῦ ἄσματος με τὸς μουσικοὺς φθόγγους τῆς ἀνάστασης καὶ κατάστασης τῆς φωνῆς, κ' ἐπάσκησα νὰ μελοποιήσω κ' ἐγὼ ἐν τραγουδί, ὡς τὸ πᾶν ἰδιόμοιο, με νέο πρωτάκουστον ἦχο. Νὰ τὸ μελοποιήσω με τὸ νοῦ, στίχο - στίχο, γιατί μουσικὴ δὲν ἤξερω νὰ τὸ γράψω».

Τὸ τραγουδί γιὰ τὸ ὅποιο μιλεῖ εἶναι τὸ «Ἐκκοίταξα ἐν' ἀστέρι, πού ψηλά στον οὐρανὸ φαινόταν καρφωμένο». Ἄρεσε ὁ ἦχος του καὶ παίρνοντας θάρρος, ἐμελοποίησε κ' ἄλλα.

Ἔτσι ἐκδηλώθηκε ἡ μουσικὴ δημιουργικὴ διάθεση τοῦ Περούλη. Κ' ἐμελοποίησε τότες ἀρκετὰ ποιήματα τοῦ Δροσίνη, τοῦ Πολέμη, τοῦ Βασιλειάδη καὶ τοῦ Βιζυνοῦ.

Ἀργότερα αἰσθάνθηκε τὴν ἀνάγκη νὰ γράψῃ καὶ δικὰ του ποιήματα κ' ἀπ' αὐτὰ ἐμελοποίησε ἀρκετὰ, ὅπως τὰ: «Μὲς στῆς νυχτὸς τῆ σιγαλιά», «Ὡς πότε, χεῖλη ροδαλά», «Ἄχ! πᾶμ' ἐκεῖ στὴν ἐρημιά», «Γυρίζει ὁ ἥλιος στὸ βοριά», «Ἐφυγαν τ' ἀστρα ντροπαλά» κ' ἄλλα πού τὰ τραγουδοῦσαν οἱ νέοι στὸν Ποταμὸ σὲ τετραφωνικὰ κόρα, καὶ πού μερικὰ γενήκανε λαϊκὰ καὶ περάσανε καὶ στὴν Πόλη.

Ἐνα μάλιστα, πού τῷγραψε καὶ τὸ μελοποίησε κατὰ τὸ 1897 ἀπ' ἀφορμὴ τοῦ πολέμου, ἔγινε τότες παλλαϊκὸ στὴν Κέρκυρα, καὶ τὸ τραγουδοῦσαν οἱ ἐφεδροὶ σχηματίζοντας διαδήλωση. Ἐπιγράφεται «Ὁ Ἐφεδρος» καὶ εἶναι τὸ ἀκόλουθο:

Φεύγω με λύπη, με χαρὰ,
τρέμει, χτυπᾷ ἡ καρδιά μου.
Ἄχ! ἔλα γιὰ στερνὴ φορά,
χρυσή, στὴν ἀγκαλιά μου.

Καὶ θὸς μου τῆ γλυκειὰ πνοὴ
τῆς ἀνθρώπης σου νεότητος,
νὰ συντροφέψω τῆ ζωὴ,
πού φεύγω στρατιώτης.

Θά προτιμοῦσα τὰ φίλια
ἀπ' τὰ καλὰ τοῦ κόσμου,
μὰ εἶν' ἡ πατρίδα πὶο γλυκειά
καὶ γιὰ ὁ ἀφῆνω, φῶς μου.

Κι' ἂν ἔχη ἡ μοῖρα μου γραφτὸ
στὰ ξένα νὰ με θάψουν,
δὲ θέλω, ἀγάπη μου, γι' αὐτὸ
τὰ μάτια σου νὰ κλάψουν.

Γιατί, ἂν στὴ μάχη σκοτωθῶ,
καὶ ζῆ ἡ Πατρίδα, φτάνει!
Τῆς δόξας θά στεφανωθῶ
τ' ἀμάραντο στεφάνη.

Μ' ἂν ρίξω βόλια φλογερά,
νικήσω, κ' ἔρθω πάλι,
τότε, με δάκρυα, με χαρὰ,
δέξου με στὴν ἀγκάλη.

Ἡ μουσικὴ τοῦ ποιήματος εἶναι γραμμὴν σὲ χρόνον μάρς, καὶ δὲν ἀποτελεῖται ἀπὸ τὴν ἐπανάληψη τῆς μελοποίησης ἑνὸς μονάχα τετράστιχου, ὅπως συμβαίνει συνήθως με τὰ στροφικὰ ποιήματα, μὰ παρακολουθεῖ τὰ λόγια δλόκληρου τοῦ ποιήματος.

* * *

Ὁ Περούλης πρωτάρχισε νὰ γράφῃ ποιήματα στὴν καθαρεύουσα κατὰ τὸ 1889, σ' ἡλικία 43 χρονῶν.

Ἐνας νεαρὸς φίλος του ἀγαποῦσε ἀπὸ μικρὴν μὰ χωριανὴ του, κ' ἐνῶ ἦταν ὅλοι σύμφωνοι γιὰ τὸ συνοικέσιο, παρουσιάστηκε γιὰ γαμπρὸς ἕνας μισοπαράλυτος νέος, μὰ πλουσιώτερός του, καὶ τοῦ πήρε τὴν ἀγαπημένη του. Ὁ Περούλης ἔγραψε τότε τὸ πρῶτο του ποίημα με σκοπὸ νὰ συμβουλέψῃ καὶ νὰ παρηγορήσῃ τὸ βαρύνυπο φίλο του.

Τὸ ποίημα ἐπιγράφεται «Ἐρωτικὸν ναυάγιον», καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἕνα μακρὸ πρόλογο, ὅπου, ἀφοῦ ὁ ποιητὴς κάνει διάφορους συλλογισμοὺς γιὰ τὸ χάρισμα τοῦ νοῦ καὶ τῆς φαντασίας τοῦ ἀνθρώπου, με τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἐξετάζῃ παρόντα καὶ ἀπόντα, νὰ πετᾷ στοὺς αἰθέρες καὶ στ' ἀστέρια, καὶ ὅπου τοῦ ἀρέσει, συμπεραίνει πὺς ἡ πραγματοποίηση τῶν πόθων του ἐξαρτιέται τελείως ἀπὸ τὴν τύχη. Κ' ἔπειτα συνεχίζει τὸ ποίημα μ' ἕνα μῦθο σχετικὸ με τὸ περιστατικὸ τοῦ φίλου του. Ἀρχίζει ἔτσι:

Νόμοι Θεοῦ, προστάγματα, τὴν φῶσιν κανονίζουν,
στὴν ἕλην πνεῦμα ἐμφυσῶν καὶ τὴν ζωὴν χαρίζουν,
κ' ἐξ ὅλων τῶν ἐπὶ τῆς γῆς τῶν ἔργων του πλασμάτων,
τὸν ἄνθρωπον ἐποίησε γνώστην τῶν ἀοράτων
κ.λ.π. κ.λ.π.

Ἡ ἀγνοία τῆς καθαρεύουσας καὶ ἡ κακὴ χρῆση τῆς ἑκαταντήσανε τὸ «Ἐρωτικὸν ναυάγιον» πραγματικὸ ποιητικὸ ναυάγιο.

Ἐπειτα ὅμως ἀπὸ μερικὰ χρόνια ἐγένηκε δημοτικιστής.

Στὸν ποταμὸ εἶχε διοριστῆ δάσκαλος ὁ κ. Ἡλίας Σταύρου, δημοτικιστὴς παλαιός, κ' ἐκεῖ ἐγνώρισε τὸν Περούλη, τὸν τραγουδιστὴ τοῦ τόπου, καὶ τοῦ ἐπέπνεψε τὴν ἀγάπη πρὸς τὴ δημοτικὴ. Μαζὶ του μάλιστα ἔ-

τυχε νὰ συνδεθῆ καὶ στενότερα ἀπ' ἀφορμὴ τοῦ ἀκόλουθου περιστατικοῦ:

Ὁ κ. Σταύρου εἶχ' ἐρωτευτῆ μὴ Ποταμιωτοπούλα τότες, πού ἔπειτα πήρε γυναῖκα του, καὶ φαίνεται πὺς ἔγραψε κάποτε μερικὸς στίχους πού τοὺς ἔδειξε στὸν Περούλη. Ὁ αὐτοδίδαχτος ποιητὴς δὲν ἔμεινε εὐχαριστημένος, κ' ἔγραψε αὐτὸς ἕνα ποίημα γιὰ χάρη τοῦ κ. Σταύρου. Τὸ ποίημα, πού εἶν' ἐν' ἀπὸ τὰ καλὰ τοῦ Περούλη, ἄρεσε στὸν κ. Σταύρου, καὶ τῷστελε καὶ δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ «Ἀττικὸς Ὀρίζων» τὸ 1895 ἐπιγράφεται «Χαράζει αὐγούλα τοῦ βουνοῦ».

Γιὰ τὸν ἴδιον ἔρωτα τοῦ κ. Σταύρου, ὁ Περούλης ἔγραψε ἀκόμη τὸ «Ἀπλωσε, Ὀρτόνα, τὰ φτερά καὶ πέταξε δὴ πέρα», καὶ τὸ περιφημο «Ἡθελα κύκνος νὰ γενῶ», πού πρωτοδημοσιεύθηκε τὸ 1886 στὸ «Πασχαλινὸν Δεύκωμα» τοῦ Δημητρακοπούλου καὶ Σεφερλή, καὶ πού ἀξίζει νὰ τὸ δημοσιεύσουμε δλόκληρο γιὰ τὴν εὐγένεια καὶ τὴν τρυφερότητα τῶν αἰσθημάτων του. Ἴδου αὐτό:

Ἡθελα κύκνος νὰ γενῶ
νάρθῶ στὸ περιγιάλι,
στὰ μυρισμένα ἀνάμεσα
λουλούδια νὰ κρυθῶ,
κι' ὅταν διαβαίνης νὰ πετῶ,
στὴ μαγικὴ σου ἀγκάλη,
νὰ παίρνω ἀπὸ τὰ χεῖλη σου
ἕνα φιλὶ ἀκριβό

Καὶ τὰ φτερά ἡ ἀγάπη σου
τ' ἀδύνατα νὰ βιάση
πού ν' ἀνεθῶ στὰ σύγνεφα,
στὰ βάθη τ' οὐρανοῦ,
κι' ἀκόμη πὶο ψηλότερα,
ἐκεῖ πού σῶνει ἡ Πλάση,
νὰ πάω γιὰ ναύρω τὴν πηγὴ
τοῦ ἀθάνατου νεροῦ.

Καὶ νὰ σ' τὸ φέρω νὰ τὸ πιῆς,
ἀθάνατη νὰ γένης,
βασιλισσα πεντάμορφη
ὅσο δὲ βάζει ὁ νοῦς,
κ' ἐμένα ὁ τάφος ὡς δεχτεῖ,
μὰ ἐσὺ πάντα νὰ μένης
τοῦ κόσμου τὸ προσκύνημα
σὲ χρόνους μακρινούς.

* * *

Ὁ Περούλης ἀπὸ τότες ἐξακολούθησε νὰ γράφῃ ποιήματα καὶ ἀπὸ φαντασία καὶ ἀπὸ διάφορες ἐπικαιρικὲς ἀφορμὲς, ἐνῶ ὁ κ. Σταύρου δὲν ἔπαυε νὰ τὸν παρακινᾷ καὶ νὰ τοῦ δίνῃ νὰ διαβάζῃ διάφορα λογοτεχνικὰ ἔργα. Κ' ἐξακολούθησε νὰ βρισκεται σὲ σχέ-

σεις μαζὶ του καὶ ὅταν ἔφυγε ἀπὸ τὸν Ποταμὸ καὶ μετετέθηκε στοὺς Ὁθωμανούς.

Ἐπειτα, ὅταν ἐβγήκε «Ὁ Νουμάς», ὁ κ. Σταύρου ἔστειλε κ' ἐδημοσιεύθηκαν ἐκεῖ ἕσα ποιήματα εἶχε κάμει ὁ Περούλης σχετικὰ με τὸν ἔρωτά του. Αὐτὸ ἔγινε ἀφορμὴ νὰ πᾶνε στὸν Ποταμὸ καὶ νὰ τὸν γνωρίσουν ὁ Μαβίλης κ' ὁ Κ. Θεοτόκης, καθὼς κ' ὁ τότε πρόξενος τῆς Γαλλίας με τὴν κυρία του, διάφοροι ἄλλοι, ντόπιοι καὶ ξένοι, καθὼς κ' ὁ κ. Κ. Πασαγιάννης, πού ἔστειλε κ' ἐδημοσιεύθηκαν στὸ «Ἄστου» μερικὰ ἀπὸ τὰ ποιήματά του.

Ἀπὸ τότες εἶχε συχνὰς ἐπίσκεψες ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων, καὶ συχνὰ ὁ Μαβίλης, πού θαύμαζε τὸν «Κύκνο» του, καὶ τοῦ ἄρεσε τὸ ἀφκιασίδωτο καὶ ἀγνὸ τῆς τέχνης του, τὸν ἐπαρακινούσε νὰ γράφῃ ὅπως μιλοῦσε.

Τὸ ποιητικὸ ἔργο τοῦ Περούλη δὲν ἐβγήκε ποτὲ σὲ τόμο στὸ φῶς, οὐτ' ἐδημοσιεύθηκε δλόκληρο. Μὰ, κατὰ τὴ γνώμη μας, τὰ καλύτερα ποιήματά του δημοσιεύθηκαν σχεδὸν ὅλα στὶς διάφορες ἐφημερίδες καὶ περιοδικὰ.

Ἐνα μακρὸ διηγηματικὸ ποίημά του, ἐπιγραφόμενο «Ἡλιῶ», ἐπηρεασμένο ἀπὸ τὰ μέτρια ποιήματα τῶν προσωπικῶν ποιητῶν πού τοῦ δίνανε νὰ διαβάζῃ, δὲν εἶναι σπουδαῖο πρᾶμα. Τὸ ἴδιο συμβαίνει καὶ μ' ἕνα πλῆθος ἄλλα λυρικά ποιήματα, πού μένουν ἀκόμη ἀνέκδοτα.

Ὅμως ἕνα ποίημά του, γραμμένο στὸ λεύκωμα τῆς κόρης τοῦ Παλατιανοῦ, ὑποθέτω, καὶ πού δὲν ἐδημοσιεύθηκε ποτὲ δλόκληρο, εἶναι ἰσάξιο με τὸν «Κύκνο», ἂν μὴ καὶ ἀνώτερο. Τὸ τελευταῖο του τετράστιχο, πού δὲν ἐδόθηκε ποτὲ στὴ δημοσιότητα, ἔχει μὴ λεπτότητα καὶ μὴ δύναμη σχεδὸν δαντικὴ. Δυστυχῶς, ὅταν τ' ἀκουσα ἐδῶ καὶ χρόνια πολλά, δὲν τὸ σημείωσα, καὶ σήμερα δὲν τῷχω πρόχειρο στὴ μνήμη μου γιὰ νὰ τὸ παραθέσω.

Καὶ σκέπτομαι πὺς θάταν εὐχῆς ἔργο τὸ ποίημα δλόκληρο, μαζὶ με μὴν ἐκλογή ἀπὸ τὰ καλύτερά του, νὰ τὰ δημοσιεύανε πὶα οἱ κληρονόμοι του κ' οἱ πατριῶτες του, σὰ μὴν εὐγνωμοσύνη πρὸς τὸν ἄνθρωπο πού τοὺς ἐτίμησε καὶ τοὺς ἐκαλλιέργησε τὸ μουσικὸ αἶσθημα καὶ τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ποίηση.

Ὁ Περούλης πέθανε στὸν Ποταμὸ τὸ

1917, σ' ηλικία 71 χρονῶν. Ὅμως ἡ φήμη του καὶ τ' ἀγάπια τῆς διάβασής του δὲν ἐσβήσαν ἀκόμη ἐκεῖ πέρα. Μὲ τὶς εὐωδιὰς τῶν πορτοκαλιῶν καὶ τῶν λεμονιῶν σμίγει ἐκεῖ τὸ μουσικὸ τραγοῦδι κ' ἡ ἀγάπη πρὸς

τὴν ἀπλή καὶ ἀδολὴ τέχνη, ποὺ θὰ εὐχόμεστε νὰ ξαναθίξει διαρκῶς μὲ νέους Περὸς ληδες, γὰρ νὰ θυμίζουτε στοὺς στιχουργοὺς τῶν γραφείων τὸ καθάριο καὶ αὐτόρμητο ἄρωμα τῆς Φύσης.

ΓΕΡ. ΣΠΑΤΑΛΑΣ

Ἡ ΠΡΩΤΟΠΟΡΕΙΑ

1.—ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ἀστέρια, πιστοὶ σύντροφοι
στῆς νύχτας τῆ ῥοιμιά,
ζυγῶνω στὸ λιμῆνι μου,
ζυγῶνω στὴ χαρά.

Φέξετε, ἀστέρια ὀλόφωτα,
νὰ ἰδῶ κάποιο σπιτάκι,
νὰ ἰδῶ καὶ τὴ μανούλα μου
καὶ κάποιο κοριτσάκι.

Σὰν γέρνω ἀπὸ τὴν πλώρη μου,
τὸ κῆμα μὲ μαγεύει,
μοῦ λέει γιὰ ξένα θέληγτρα
καὶ λησμονιά γυρεύει.

Μά, ἀστέρια, πιστοὶ σύντροφοι,
τὸ φῶς σας τὸ γλυκὸ
τὰ κάλλη τῆς πατρίδος μου
σιγὰ μοῦ τραγουδεῖ.

Κι' ἂν πόλεμο γυρέψουμε
μὰ μέρα ἀγριεμένα
τὰ κύματα, κ' ὀρμήσουνε
φριχτὰ καὶ μαυρισμένα,

ἀστέρια, πιστοὶ φίλοι μου,
στῆς νύχτας τῆ σιγῆ,
ποῦ θαύρω κάποιο μάρτυρα
καὶ ποῦ τραγουδιστῆ;

Ἀστέρια, μάτια ὀλόφωτα
καὶ μάρτυρες πιστοί,
ζητάξτε τὸ ναυτόπουλο
πῶς φεύγει ἀπ' τὴ ζωή.

Κακιά σὰν κλείσει ἡ θάλασσα
τὸ βαθύ της τὸ μνήμα
—τὸ κρῦο καὶ τ' ὀλόμυρο,
τὸ ἀχόρταγο τὸ κῆμα,

ἀστέρια, τρανοὶ φύλακες,
ποῦ θαύρω συντροφιά;
—ζωῆς καὶ τάφου σύντροφους
ἐσὰς θαύρῶ πιστά.

ΙΩ. ΜΠΟΥΚΟΥΒΑΛΑ

1.—ΤΡΙΞΑΛΛΙΔΕΣ

Ὅσες ψυχούλες ταπεινές, ἀπαραπόνητες,
—ποῦ σὰν τραγοῦδι ζήσαν τὴ ζωὴ τους,
κ' ἦσαν γλυκὰ τὰ δάκρυα τῶν ἀνέλπιδων,
κ' ἦταν καημῶν ἀνθίσματα οἱ καημοὶ τους,
κ' ἀλαφροπέρασαν τοῦ κόσμου ἐδῶ τὴ θάλασσα
σὰν ποῦ περνοῦν τὸ λογισμό οἱ ἐλπίδες,
—πεθάναν ξεχασμένες κ' ἄσυντροφιαστες,
ἔγιναν ὅλες τριξαλλίδες.

Κ' ἔγιναν ὅλες τριξαλλίδες. Ἐγιναν,
στῆς νύχτας τὸ κονόψυχο σκοτάδι,
καρδιάς παρηγορήτρας γλυκοστέναγμα,
χεριοῦ ἀπαλοῦ καὶ πονεμένου χάδι
κ' ἔγιναν ὅλες τραγουδάκια αἰθέρινα,
ποῦ στάζουν σὰ δροσούλες ἀπ' τ' ἀστέρια,
καὶ σὲ κοιμίζουν μὲ νανούρισμα γλυκὸ
σὲ ὄνειρων νεραϊδέγιων χέρια.

2.—ΝΥΧΤΑ

Βούτηξ' ὁ ἥλιος. Ἀπὸ πέρα,
καβάλλα στὰ φτερά τοῦ ἀγέρα,
προβάλλ' ἡ Νύχτα ἢ μαυροφόρα
καὶ ζῶνει ὀλόγυρα τὴ χώρα.

Ἐλα, καλή μου ἀρχόντισσα, ἔλα...
Ἐλα, γλυκόδωρη κοπέλλα,
κ' ἀπαλαφτέρουγη ἀνωθὲ μας
ἀπλώσου κ' ἀποκοιμησέ μας.

Καλόγνωμη, ὑπνοδότρα, ἐσένα
φυλᾶνε μάτια κουρασμένα,
μ' ὕπνου δροσὸ νὰ τὰ σκεπάσεις
γλυκὰ καὶ νὰ τὰ ξεκουράσεις.

Ὅνειρα στείλε χρυσομένα
στὰ μάτια τὰ βουσανισμένα,
ποῦ τᾶχει σκάψει μαύρη μοῖρα
μὲ τῶν δακρῶν τὴν ἀρμύρα.

Ὅνειρα στείλε νὰ μᾶς δείξουν
πότε, σὰν ποιοὶ οὐρανοὶ θάναλξουν,
αὐγὴ νὰ λάμψει ἀπ' ἄκρη σ' ἄκρη,
νὰ σβύσει τ' ὄρανον τὸ δάκρυ.

Βούτηξ' ὁ ἥλιος. Ἀπὸ πέρα
νὰ ἡ Νύχτα, στὰ φτερά τοῦ ἀγέρα!
Καλῶς την, ἀπαλὰ ἀνωθὲ μας
ἀπλώσου κ' ἀποκοιμησέ μας.

Θ. Δ. ΘΕΟΔΩΡΙΔΗΣ

ΑΧΑΤΙΝΟ ΚΥΠΕΛΟ

(Ἀνασκαφῆς τῆς Νιμροῦδι)

Ἔθριο σιδώνιο κύπελλο σὲ ἀχάτη σκαλισμένο,
καὶ μὲ τὰ χεῖλη σου ὡς λωτοῦ ἀπὸ ἀνθρακα ἐργασμένο,

στὰ ραδιὰ τὰ δάχτυλα ποιάς Φρύγιας αὐλητροῖδας,
ἢ Γανυμήδη αἰθίοπος, ἢ Αἰγύπτιας ὀρχηστροῖδας,

ἔχεις δροσίσει ποιῆς καρδιές, σὲ βαβυλώνιο δεῖπνο,
μ' εὐωδιακὸ μελίκρατο ποῦ ἀποστερεῖ τὸν ὕπνο;...

Μὲ κύλικες σμαράγδινους συγκρούστηκες,
στὸ χαλυβῶνα ἢ στὸν φαλέρνο λούπητες,

μαζὶ μὲ ἀγγεῖα μορρίνης ἕλης, κελτικά,
ποῦχουνε ρήτρες γύρω, στὰ λαπετικά...

Μὲ νηπενθὴ ροδόχυμα, χρυσόγυαλες σπιλπνές,
καὶ μὲ τοῦ Μανδραγόρα, σὲ γεμίσαν, τὸν πολτό,

βασιλίσσες γιὰ νὰ ὑπνωτίσεις ἄσιανές,
σατράπες νὰ νεκρώσεις μὲ φαρμακερὸ πιτό...

ΔΥΣΣΗΣ ΜΑΡΜΑΡΗΣ

1.—ΠΑΝΘΕΪΣΜΟΣ

Τῆς νύχτας τῆς μαυροφτερῆς ἢ θεῖα ἢ στερνὴ ἀνάσα
πῶς μᾶς κοιμάει νοσταλγικά σ' ὄνειρων κάποιο κλάμα!
Κι' ὁ ἀχὸς τῆς βρύσης στὴν ἐρμιά καὶ τῶν δεντρῶν ὁ θρηῆνος
μὰ θλιβερὴ νεκροπομπὴ σὰν ν' ἀκλουθᾶνε ἀντάμα.

Τῆς ροδοστάλαχτης Αὐγῆς τὸ χρυσομένο γέλοιο
πῶς μᾶς τραβάει μεθηστικά σὲ χρόνων κάποιες ὄρες
στῆς ποθοπλάστρας ποῦ ξυπνᾷ Ἐλπίδας τὴν ἀγκάλη,
σκορπιώντας μὰ ἀλαφρὴ δροσιὰ στοῦ Ἄθριο τῆς κῶρης!

Τὸ μοιρολόι τῶν δεντρῶν, ἡ νύχτα ποῦ πεθαίνει,
ὁ ἀχὸς τῆς βρύσης, τ' ὄνειρον τοῦ πεθαμένου κλάμα,
τὸ γέλοιο τῆς Χρυσῆς Αὐγῆς, ἡ ὄρια προσδοκία,
ὅλα γίνονται μέσα μας τοῦ ΧΤΕΣ καὶ τοῦ ΑΥΡΙΟ ἀντάμα...

2.—ΕΚΣΤΑΣΗ

Ταξιδευτὴς μὲς στὶς νυχτιές τὶς ἀσημοντυμένες,
μάγισσα Ἐκάτη, σὲ ποθῶ σὰ μυθικὴ μὰ πλάση,
κ' ἀκουμπισμένος ὕστερα σ' ἀχτὲς βραχοσπαρμένες,
μ' ὅλες τὶς αἰσθησες ρουφῶ τὸ νυχτερνὸ γιορτάσι.

Σὰ Σφίγγα μπρὸς μου ἡ θάλασσα ἀπλώνεται, —θαυρώντας
νωχελικὰ τὰ σύμπαντα —τὸ μαγικὸ ἀκρογιάλι
καὶ τὶς μουχρὲς του ἀμιουδιὰς φιλαδρσοσολογώντας,
τὸ κῆμα τῆς σὰ μουσικῆ γροικῶ νὰ σιγοψάλλει.

Κι' ὅπως σιγὰ τ' ἀφρόπλουμο τὸ κῆμ' ἀργοπεθαίνει,
στὶς ἀκρες τῶν θεόρατων βράχων —σὰν μὰ Χανούμ,
ξελιγωμένη, ἀπ' τὸν Πασσά ποῦ ἔνα φίλι προσμένει—

στὸν ὕπνο δίνω τὴ ματιὰ καὶ στ' ὄνειρο τὸ νοῦ μου.

ΣΤΕΡΓΙΟΣ Β. ΡΟΥΣΣΟΣ

1.—ΑΓΡΙΟΛΟΥΓΑΘΙΑ ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

Δροσίσβιλα φτωχούλια ἔσσις λουλούδια στὶς ραχοῦλες,
στὰ καμπούπια ἡλιόσπαρτοι κι' ὀλόχαροι ἀνθώι,
ἄλλοτινές κι' ἄλλόκοσμες πολύχαρες ψυχοῦλες,
μὲ σὰς κι' ἐγώι πῶς ἡ καρδιά, λουλούδια, τὸ ποθεῖ!

Πῶς τὰ λογάκια τὰ βουβά κ' ἡ γλυκοευωδιά σας
μυριστικά, κι' ἀμύριστα ἡ πανέμορφη θωριά,
πῶς τὴν ψυχὴ μου ἀνοίγουνε μὲ τὴ φωτοχαρά σας,
καὶ οἱ πόνοι γέλιο γίνονται, τραγούδι κι' ὀμορφιά.

Σιμά σας, ἀγριολούλουδα μὲ τὶς δροσοσταλίδες,
φέρνω σιμά σας τὴν καρδιά, σιμά τὸ λογισιὸ
ἢ καλωσύνη, ἢ ὀμορφιά κ' οἱ κρύφιες σας οἱ ἀχτίδες
καρδιά θὴ βροῦν καὶ νοῦ κι' ὦ! πιά δὲ θάχω μαρμαριό...

2.—ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

ΣΤΟΝ ΑΡΓΑΛΕΙΟ

Ἀφρόχυτη κι' ὀρθόστητη, βλαχούλα κόρη ξηλευτή,
τακίξει βεργολυγερό κορμί στὸν ἀργαλειό κ' ὑφαίνει,
φαίνει καὶ γλυκοκείρεται, φαίνει κορμιοκυματιστή,
—«τρικ-τράκ, τρικ-τράκ» —γαλαζωτὸ παννὶ κ' ἀσπρογραιμὴ ὀμορφαίνει.

Τριπλέκει καὶ χρυσόνειρα τρικλώθει, καὶ ξανοίγει
τὸν ἀργαλειό ἀσημόχυτο, τὸ χτένι φιλιτσένιο,
σαῖττα θάμα, ἀντί, χρυσό, καὶ χαιρέται—πῶς σμίγει
μετάξινο ὀρισσήμενον μὲ ὑφάδι χρυσαφένιο.

Στὸν ἀσημόχυτο ἀργαλειό, βασιλόπουλου ταῖρι
στὸ στόλισμα, στὴν ὀμορφιά, στὸν τρόπο καὶ στὴ χάρη
παίρνει τὸ σμαλτσάειτο στάλαβαστρό της χέρι,
—«τρικ τράκ» — κ' ἡ κάθε σαῖττιά λαβώνει καλλιμαίρι.

Περνάει καὶ τὸ Ρηγόπουλο καθάλλα στέλογό του
καὶ βλέπει τὴν πεντάμορφη στὸν ἀργαλειό νὰ ὑφαίνει
χρυσά σκουτιά, κρινόλευκα, κι' ὦ! θάμα ποῦ τρελλαίνει!
δυσὸ μάτια, μάτια μου, θωρεῖ, σὰ στὸ χρυσόνειρό του!

Χαρά! κι' ἀλαφροπέζεψε ὦ χάρη κι' ὦ καμάρι!
Τὸν ἥλιο ἔχει πρόσωπο, τὸν οὐρανὸ γιὰ μάτια,
καὶ γιὰ μαλλιά του κοιάτση νὰ βράδν ἀπ' τὸ φεγγάρι
ἀχτίδες κρουσταλλόσπαστες. Χίλια οἱ καρδιές κοιμάτια...

Πάει στὴν ὑφάντρα' ἄλλόκοσμος, τινὲ κυττάει στὰ μάτια,
λαφροχαϊδεύει τὰ μαλλιά καὶ τὴ φιλάει στὸ στόμα.
Φιλὶ καὶ τρέλλα.—«Ἀγάπη μου, γιὰ Σένα τὰ παλάτια».
Χρυσὸ δαχτύλι τῆς περνάει στὸ ἀφρόχερο κι' ἀκόμα...

... Καὶ ὑφαίνει, χρυσοπλούμιστα ἓνα θάμπος, τὰ προικιά της,
—μπαρὲ γυνέ μου, κὰν τὸ κρέπει της νὰ μὴν τὴν πιάσει μὰτι—
φαίνει, ξυραίνει, ὀλοάσπρα — βαραιοχτυπάει ἢ καρδιά της—
μεταξωτὰ ὀρισσέντονα γιὰ τὸ νυφοκρεββάτι.

ΛΟΥΚΑΣ ΔΑΡΑΚΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΓΙΟΣ ΜΟΥ ΚΙ Η ΚΟΡΗ ΜΟΥ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ (*)

Η'.

Στὴν Κέρκυρα, εἶχαμε ἓνα μικρὸ χτήμα
ποῦ εἶχε ἓνα μεγάλο σπίτι. Ἐκεῖ πήγαμε
κατ' εὐθείαν, ἀμα βγήκαμε ἀπ' τὸ βαπόρι,
ἢ Λουτζα, ἐγὼ καὶ τὰ δυὸ παιδιὰ. Ἡ βίλλα
μας, ἢ μᾶλλον ὁ πύργος, —γιατὶ σὰν πύργος
ἦταν τὸ μεγάλο ἐξοχικὸ σπίτι, —δὲν ἀπείχε
καὶ πολὺ ἀπὸ τὴ χώρα. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴ
Λουτζα, ποῦ ἦταν κάπως δυσκίνητη, τὰ παι-
διὰ κι' ἐγὼ μπορούσαμε νὰ πηγαινοερχόμε-
στε καὶ πεζῆ. Ἄλλωστε ἡ διάθεσή μας ἦ-
ταν νὰπομονωθοῦμε κάμποσο καιρὸ. Σὰ νὰ
εἶχαμε βαρεθεῖ τὸν κόσμον, ἐπιθυμούσαμε νὰ
τὸν ἀποφύγουμε. Νὰ ζήσουμε ἡσυχὰ στὴν ὠ-
ραία φύση, στὰμπέλια, στὰ λιστάσια, μὲ
τοὺς χωριάτες. Κι ἀφοῦ εἶχαμε, στὴν ἀρ-
χή, μερικὰ σύρε-κι-ἔλα, ὡς νὰ ἴδουμε
τοὺς συγγενεῖς καὶ τοὺς στενοὺς φίλους,
—τὴν Καρπέταινα ποῦ ἐλάτρευε τὰ ἐγ-
γόνια της, τὸν ἀγέραστο μπάρμπα-Ντάντο—
κατακαθήσαμε πιά στὴν ἐξοχὴ καὶ δὲ βλέ-
παμε σχεδὸν κανένα. Κάπου-κάπου νὰ
μᾶς ἐρχόταν καμμιά βίτσιτα ἀπὸ τὴ χώρα ἢ
ἀπὸ χτήμα γειτονικὸ. Καὶ γιὰ τὰ μπάνια τοὺς
ἐκόμα, τὰ παιδιὰ προτιμοῦσαν νὰ πηγαίνουν
σ' ἓνα ἐξοχικὸ ἀκρογιάλι, μισὴ ὥρα ἀπὸ τὸν
πύργον, ὅπου εἶχαμε στήσει δυὸ καμπίνες.

Ἡ ζωὴ μας περνοῦσε, μπορῶ νὰ πῶ, μὲ
ραθυμία. Καὶ στὴν ἐξοχὴ ἐκόμα, ἀγαπού-
σαμε περισσότερο τὴ νύχτα παρὰ τὴν ἡμέ-
ρα. Εὐπνοῦσαμε ἀργά, γιατί καὶ κοιμόμαστε
πάντα μετὰ τὰ μεσάνυχτα. Μᾶς ἄρεσε νὰ
τριγυρίζουμε στὰ πλατώματα, στὰ στρατόνια
τοῦ ἀμπελιοῦ, στὰ δρομάκια τοῦ λιστασιῦ

ἢ στὴ δημοσίᾳ, νὰ καθόμαστε στοὺς ὄχτους
καὶ στὰ πεζούλια, ἢ νὰ ξαπλωνόμαστε στὰ-
λώνια καὶ νὰ κοιτάζουμε τὰστέρια. Τὶς σε-
ληνόφωτες νύχτες, δὲν εἶχαμε συμμαζεμούς.
Καὶ τὶς λίγες ὥρες τῆς ἡμέρας, ποῦ καθό-
μαστε στὸ σπίτι, τὶς περνούσαμε μὲ διάδα-
σμκ, μὲ ζωγραφικὴ ἢ ἄλλη, καλλιτεχνικὴ
πάντα, ἐργασία. Τὴν κουβεντούλα, τὶς μι-
κρὲς συζητήσεις, τὶς ἀφήναμε γιὰ τὰ γεύμα-
τα, ποῦ συνήθως βαστούσαν πολὺ, —γιατὶ
ἐτρώγαμε μὲ δρεξή καὶ, στὴν ἐξοχὴ, τὸ
θεωρούσαμε σπουδαῖο πρᾶγμα νὰ τρώμε, —
καὶ γιὰ τοὺς βραδυνοὺς καὶ νυχτερινοὺς πε-
ριπάτους.

Συχνὰ μιλούσαμε μὲ τὰ παιδιὰ γιὰ τὸ
μέλλον. Ὁ Νάνης εἶχε σκοπὸ νὰ γραφτῆ
στὴ Νομικὴ Σχολή, νὰ ἐπιδοθῆ στὶς Πολι-
τικὲς Ἐπιστῆμες, νὰ μείνῃ δυὸ-τρία χρόνια
στὸ Παρίσι καὶ, γυρίζοντας τέλειος, ὅπως
ἔλεγε, νὰ γίνῃ ἀκόλουθος τοῦ Ὑπουργείου
τῶν Ἐξωτερικῶν. Τὸ διπλωματικὸ στάδιο
τὸν τραβοῦσε. Στοχάζομαι μάλιστα, πῶς ἂν
δὲν διπῆρχε αὐτό, ὁ Νάνης δὲν θὰ ἔβρισκε
ἄλλο καὶ θὰ προτιμοῦσε νὰ ζῆ μὲ τὴν πε-
ριουσία του, καὶ μὲ τὴν προίκα ποῦ κάποτε
θὰ ἐπαίρνε, χωρὶς νὰ κἀνῃ τίποτα. Ἡ φι-
λοδοξία του δὲν ἦταν βέβαια νὰ μεταβάλλῃ,
μὲ τὴ διπλωματία του, τὸ χάρτη τῆς Εὐρώ-
πης. Ὅ,τι τὸν τραβοῦσε, ἀπ' ὄλο τὸ «στά-
διο», ἦταν ἡ χρυσοκέντητη στολή, τὸ τρι-
καντό, τὸ μονόκλ, τὰ διπλωματικὰ γεύματα,
οἱ ὑποδοχές, οἱ τελετές, οἱ χοροὶ. Κι ἐνό-
μιζε πῶς δὲ χρειαζόταν, παρὰ νὰ εἶναι κα-
νεὶς ἀνθρώπος τοῦ κόσμου, ἀπὸ οἰκογένεια,
μὲ κάποια περιουσία, καὶ νὰ ξέρῃ δυὸ-τρὶς
γλώσσες καὶ... μισὴ ἐπιστήμη.

(*) Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενον.

Όμολογώ πως επιδοκίμαζα δλόψυχα την έκλογή του Νάνη. Είχε βλα τα προσόντα για να γίνει διπλωμάτης. Από τώρα, μιλούσε γαλλικά κ' ιταλικά στην έντέλεια. Μάθαινε κι αγγλικά. Ήταν λακωνικός, και πάντα ο λόγος του είχε κάτι το διπλωματικό. Μεγάλος ή ξεχωριστός μπορεί να μη γινόταν ποτέ· μα θα διέπρεπε τουλάχιστο στην «ύπηρεσία» και στα σαλόνια. Και το κάτω-κάτω, θα είχε μια άσχοлия στη ζωή του, που θα μπορούσε να την κάνει.— προτιμότερο βέβαια παρά να μην έχη καμιά, κατά το κακό παράδειγμα του πατέρα του.

* * *
Η Κιάρα είχε ζωνηρή κλίση στη ζωγραφική και, για την ηλικία της, ζωγράφιζε θαυμάσια. Συχνά λέγαμε πως το τάλαντο αυτό μπορούσε κι έπρεπε να καλλιεργηθῆ. Κι έμένα, ιδιαιτέρως, με συγκινοῦσε ή υπογραφή Κ. Γ. Δοξαρά, που με κομψότατα γραμματάκια και με φανερή αγάπη την έβαζε κάτω από τα δοκίμιά της. Ήταν επιτέλους «το πρόπον όνομα στην πρόπουσα θέση», αφού τόσοι πρόγονοί μου στάθηκαν ζωγράφοι... Η Κιάρα όμως προσήλωνε τα μάτια της στο κενό και, σά να είχε προστά της το δράμα του μέλλοντος, έλεγε:

— Δέ βαρύνεστε! Έγώ θα παντρευτώ... Έξέρω τόσες κυρίες, που στα νειάτα τους ζωγράφιζαν κι έπαιζαν πιάνο καλύτερ' από μένα. Άμα παντρεύτηκαν, άμα έκαμαν παιδιά, τάφησαν όλα. Το κάτω-κάτω, δέ θα μέ λένε πάντα Δοξαρά. Άργότερα θα είμαι ή κυρά Παπακολοκυθοπούλου. Και βέβαια που δέν θα συγκινῆται καθόλου ο μπαμπάς να βλέπη τέτοιο όνομα στις ζωγραφιές μου!

— Μπά! της έλεγα, και δέν κρατείς το Δοξαρά για να υπογράφεσαι ως ζωγράφος; — Ένομα μόνο δέν κάνει τον παπά! μου άπαντοῦσε.

Όστόσο, καταγινόνταν, σά να μην πίστευε καθόλου αυτά που έλεγε. Κ' ίσα-ίσα το καλοκαίρι εκείνο, στο χτήμα, έκαμε δυο-τρία τοπία, που το καθένα ήταν πραγματικώς «μια ψυχική διάθεση».

Ένα προπάντων, — ήταν μερικῆς έλιῆς από το λιοστάσι μας, που ανάμεικτο από τους χοντρούς και στρυφνοῦς κορμούς τους κοκκίνιζε ζωνηρά ο δυτικός όρίζοντας του δειλινού, — μου φάνηκε πολύ ύπαβλητικό. Έδειχνε διάθεση έρωτική με βαθειά μελαγχολία.

Στη μοναξιά εκείνη λές και τριγύριζε μια ψυχή που με πόθο και πόνο άποζητούσε μάταια το ταίρι της...

Για τον Άρη το Μακεσίνη δέν έλέγαμε λέξη. Μόνο ο Νάνης μπορεί να πείραζε κάποτε την Κιάρα για αυτόν, μα όχι μπροστά μας. Κι εκείνη άραγε τον είχε ξεχάσει; Τα «βυσσινιά του χείλη» και τα «ώραια του μάτια» δέν του τα φιλούσε πια ούτε κατά φαντασία; Κι από το νέο αυτόν που τον άγαπούσε «όχι για να τον πάρη», δέν είχε πια καμιά είδηση; Οὔτ' αίθερογράφημα δέν έφθανε από τα Πευκάκια των Άθηνών ως το λιοστάσι του πύργου μας;...

Θά μπορούσα να όρκισθῶ, — τουλάχιστο για αυτό το τελευταίο. Πολλά γράμματα και δελτάρια μας έφερε το ταχυδρομείο κάθε βδομάδα. Και τα περισσότερα ήταν της Κιάρας, που της άρεσε πάντα να γράφη. Μα του κάκου τα κοίταζα ένα-ένα, πριν της τα παραδώσω. Ήταν όλα από φιληνάδες της, που γνώριζα κάθε μιᾶς είτε το γράψιμο στην έπιγραφή, είτε τάρχικα στο κλείσιμο του φακέλλου.

Άλήθεια, μιᾶ-δυο απ' αυτές τις φιληνάδες ήταν μαθήτριες της συνένοχης εκείνης Φροιλάιν. Δέν μπορούσα όμως να φαντασθῶ, — ή μάλλον το φανταζόμουν, μα δέν το παραδεχόμουν, — πως τις έβαζε ή δασκάλα τους να γράφουν φακέλλους με το χέρι τους, για να κλείνη μέσα σ' αυτούς γράμματα του Άρη! Η πως ή Κιάρα έστελνε σ' αυτές έσώκλειστα γράμμα για τη Φροιλάιν, με άλλο έσώκλειστο για τον Άρη!

Μια τέτοια περιπλοκή συνεννόηση—έλεγα—θάταν δυνατή, αν ή Κιάρα ειλ' ένα αίσθημα άγνό, ιδανικό. Μα όταν δέν είχε παρά έναν πόθο που ή ίδια άγωνιζόταν να τον πνίξη, άναγωνιρίζοντας πως ο γιός του Μακεσίνη δέν ήταν για αυτόν, πολύ άπίθανο, σχεδόν παράλογο μου φαινόταν πως θα κατέφευγε σε τέτοια μέσα, για να του φιλά γραπτώς τα βυσσινιά χείλη. Έόσο πια δύσκολο ήταν, αν ήθελε να βρῆ πιο κοντά της άλλα;

Κι αλήθεια, σε λίγο μου φάνηκε πως βρήκε.

* * *
Ήταν ένας νέος ψαρῆς, ως είκοσι χρονών, που τον έλεγαν Πέπο.

Είχε γεννηθῆι στην Κέρκυρα, μα ο πα-

τέρας του ήταν Μαλτέζος. Φτωχός, σάν το διάβολο, μα ώραιος, σάν έναν μπρούτζινο άρχαίο θεό.

Το ζωντανό αυτό άγαλμα, που δέ φορούσε παρά ένα μαῦρο πανταλόνι ως τα γόνατα, ένα κόκκινο πουκάμισο ξεστηθιασμένο, μια ζώνη, και μια πελώρια ψάθα, — τίποτ' άλλο, — παρουσιαζόταν συχνά στον πύργο, για να μας δίνη τα πιο διαλεχτά του ψάρια και θαλασσινά. Τα ψάρια το πρώτ', στο κοντινό εκείνο άκρογάλι, όπου είχαμε και τις καμπίνες μας. Έπειτα τριγύριζε στην έξοχή, κατέβαινε στη χώρα, ξαναρχόταν σε μας, — χωρίς πανέρι πια και κάποτε χωρίς ψάθα στο πυκνό αγουρόμαλλο κεφάλι, — και χανόταν το δειλινό. Αυτή τη φλογόκοκκινη ώρα, που είχε άποτυπώσει στον πίνακά της ή Κιάρα, ο Πέπος πήγαινε στο καλύδι του, να κοιμηθῆ και να ξυπνήσῃ τη νύχτα για το ψάρεμα.

Τον ξέραμε από χρόνια. Τα παιδιά μου ανέκαθεν τον συμπαθοῦσαν, τον έκαναν γουστο, μιλούσαν μαζί του και τον έφιλευαν φρούτα και γλυκά. Εκείνο το καλοκαίρι όμως παρατήρησα πως ή Κιάρα τον έκανε γουστο περισσότερο. Και κάπως διαφορετικά από τότε, που ήταν μικρή, όπως κι ο Πέπος άλλο τόσο. Γιατ' είχαν να ιδωθῶν τρία χρόνια. Κι αν ο νέος, όταν ξαναείδε μπροστά του την Κιάρα με το πελώριο μπόλι, δέν τόλμησε να έκφράσῃ το θαυμασμό του, αυτή όμως έβγαλε τις φωνές:

— Μπά, πως μεγάλωσε ο Πέπος!.. μπά, πως έγινε ο Πέπος!.. Θα σταθῆς καμιά μέρα, Πέπο, να σε ζωγραφίσω!

Το ζωγράψιμα αυτό το ανέβαλλε από μέρα σε μέρα· συχνά όμως του έπαιρνε φωτογραφίες με τη μηχανή της, όπως κι ο Νάνης. Και μόλις τον έβλεπε από μακριά, ή τον άκουγε, ή «μυριζόταν τα ψάρια του», έτρεχε να τον προαπαντήσῃ, να τον πλησιάσῃ, να του μιλήσῃ. Με την παλιά συνήθεια, και φυσικά χωρίς παρεξήγηση, του έχάρριζε ό,τι είχε πρόχειρο, από το φουλάρι που του έλεγε να το κάνει ζώνη, ως το σταφύλι που τον άνάγκαζε να το φάῃ άμέσως. Κάποτε τον έστελνε και στην κουζίνα, όταν της έγγεφε ή μαγειρίσσα πως κάτι καλό είχε να του δώσῃ. Τελοςπάντων τον περιποιόταν όσο μπορούσε. Και ποτέ δέν την άκουσα να τον πειράζῃ, όπως σάν ήταν μικρή.

Τώρα του μιλούσε με συμπάθεια, με καλοσύνη και με σοβαρότητα. Τον ρωτούσε για τη μητέρα του, για τ' αδέλφια του, για το σπίτι του, για τα ψαρέματά του, για τη ζωή του. Και στο τέλος, το αιώσιο, το στερεότυπο:

— Θα σταθῆς λοιπόν να σε ζωγραφίσω; Που ήταν σά να του έλεγε: «Τι όμορφος που είσαι!.. Πόσο μάρεσις!..»

Δέν ξέρω τώρα, αν αυτό του έδλεγε και με τα μάτια. Όρκο δέν θα μπορούσα να πάρω. Μια-δυο φορές όμως μου φάνηκε πως, ενώ της μιλούσε εκείνος, τον κοίταζε γλυκά, πολύ γλυκά, χωρίς να προσέχη στα λόγια του. Κι αυτό το κατάλαβα, γιατί δέν του άποκρινόταν σ' εκείνα που της έλεγε, παρά τον ρωτούσε άλλο.

Καμιά φορά συνέβαινε κι αυτό:

Η Κιάρα κάπου ήθελε να πάῃ, — στο γειτονικό χτήμα, παραδείγματος χάρη, — κι οὔτε ο Νάνης ήθελε να τη συντροφέψῃ, οὔτε ο σέμπρος εύκαιροῦσε. Ο Πέπος ήταν εκεί. Κ' ή Κιάρα, γυρίζοντας άξαφνα σ' αυτόν, σά να της έρχόταν έμπνευση στην άμηχανία, του έλεγε μ' ένα θαυμάσιο ύφος, παρακαλεστό μαζί κι έπιταχτικό:

— Πέπο μου, με συντροφεύεις καν έσύ;

— Όπως όρίζετε.

— Έτσι μπράβο! Πάμε μετς κι άς' τους αυτούς!..

Κ' έφευγαν μαζί.

Τον έβαζε στο πλάι της, κι όχι από πίσω της, για να κουβεντιάζουν καλύτερα πηγαίνοντας. Μόνο που τον κρατούσε σε άπόσταση, και τέτοια, ώστε κι άλλα δυο πρόσωπα θα χωρούσαν μεταξύ τους. Στοχάζομαι όμως πως παρα-κάτω, εκεί που δέν θα τους έβλεπε κανείς, ή άπόσταση αυτή θα μικραίνε πολύ.

Μια μέρα είπα της Λουίζας:

— Δέ σου φαίνεται πως ο Πέπος της παραρέσει της Κιάρας;

Κούνησε το κεφάλι της και μου άποκρίθηκε:

— Δέ σου τώπα, πως έχει το διάβολο μέσα της;

— Πρέπει να της κάνῃς την παρατήρηση...

— Το σκέφτηκα πολλές φορές. Άλλά σε βεβαιώ, ντρέπομαι!.. Ντρέπομαι να την κάμω να καταλάβῃ πως την υποπτεύομαι μ' αυτό τον ξυπόλητο. Κι όμως σου το λέω, την υποπτεύομαι!

— 'Τι δηλαδή; Νομίζεις πώς μπορεί να το δίνει... και κανένα φίλι;

— "Όχι ακόμα... δεν το πιστεύω. Μά αργότερα, ποιός ξέρει, θα το δώσω."

— "Η συμπεριφορά της σ' εκείνο το χορό σ' έκαμε να χεις τέτοια ιδέα για την Κιάρα, ή οι περίπατοί της με τον "Αρη;"

— "Όλα, Τζώρτζη μου, όλα! Αυτό το κορίτσι, τώρα-τώρα, έχει ξετρελλαθεί. Θέλει άντρα, τελείωσε!"

— "Μήπως κι ο γιός μας, στην ηλικία της, δεν ήθελε γυναίκα;..."

— "Ε, αυτός την απόχτησε κ' ήσυχασε. Αδύνατο; Μεγάλο δυστύχημα, να γεννιέται ένα κορίτσι με τέτοια... ένστικτα!"

— "Πολύ τραγικά τα λές. "Ας ελπίσουμε πως δεν είναι τόσο..."

— "Όσο είμασ' εδώ στην έρημιά, πάει καλά. Δε θα την κατηγορήσει κανείς με τον Πέπο, γιατί ο νοός των ανθρώπων δεν μπορεί να πάει ως εκεί. Μη βλέπεις εμείς που ξέρουμε... Σα θα ξαναγυρίσουμε όμως στον κόσμο; "Ο Θεός το ξέρει τι θα κάμη!"

— "Με τον "Αρη έννοεις;"

— "Και μ' αυτόν και μ' όλους!"

— "Η παροιμία λέει «ο ένας διάβολος διώχνει τον άλλο...»"

— "Λες να ξεχάσει εκείνον με τουτον εδώ;... "Ισως. Φτάνει μόνο να κρατηθ' στα βράχια της."

— "Ισα μ' ένα φίλι, ε;"

— "Σώπα, καημένε Τζώρτζη!... Φρίττω και να το συλλογιέμαι."

— "Για όλα φρίττεις εσύ. Κι όμως θα το ανεχόσουν... Ψέμματα;... "Εδώ στην έξοχή, στην έρημιά, χωρίς να την ιδη μάτι, χωρίς να την υποπτευθ' άνθρωπος... Πές μου την αλήθεια: θα σ' έννοιαζε αυτό, αν θα την έκανε μάλιστα να ξεχάσει τον άλλο, — τον επικίνδυνο γιατί δεν είναι «ξυπόλητος» σαν τον Πέπο;"

— "Μια λύση κι' αυτήτελοσπάντων."

— "Και για την ήθικη λοιπόν, την απόλυτη ήθικη, δε δίνεις πεντάρα;"

— "Δε σ' έννοω."

— "Τώρα δηλαδή λές: «"Ας κάμη το κακό ή κόρη μας. Φτάνει να βγ' σε καλό και να μη το μάθη ο κόσμος.» "Ετσι;"

— "Κάνεις τον κουτό. Ούτε το κακό θα-θελα να κάμη, ούτε ο κόσμος να το μάθη. "Αν δεν μπορ' όμως παρά να το κάμη, δε μη το μάθη τουλάχιστον ο κόσμος."

— "Και σύ, που θα το ξέρεις;..."

— "Δε θα καμάρωνω βέβαια, όπως εσύ για το Νάνη! Θα ντρέπουμε και θα λυπάμαι. Μά όσο λυπάται ένας άνθρωπος, που δεν ήταν στο χέρι του να το εμποδίσει."

— "Και νομίζεις, αλήθεια, Λουίζα, πως δεν είναι στο χέρι μας να το εμποδίσουμε;"

— "Αδύνατο! "Αναθρέψαμε την Κιάρα μ' όλη της την έλευθερία. Δεν μπορούμε τώρα, είναι αργά να την περιορίσουμε. Φαντάσου άξαφνα να την κλείναμε, να τη φυλακί-ζαμε σ' ένα σχολείο. Θα έσκαζε, θα πέ-θαινε, ή θα τρελλαινόταν."

"Ένας μόνο τρόπος υπάρχει: Να την παντρέψουμε, μόλις γυρίσουμε στην "Αθήνα. Στο λέω σοβαρά: εγώ τουλάχιστο θα βάλω με τα σωστά μου, θα πασχίσω."

— "Θα πασχίσεις; Μά το ευκολότερο πράγ-μα του κόσμου, Λουίζα μου!..."

— "Έτσι νομίζεις;"

— "Τι; να βρεθ' γαμπρός για ένα κορί-τσι με την όμορφή και την προίκα της Κιάρας;"

— "Ελα δά!"

— "Μά που δε θέλει ούτε να τ' ακούσει;"

— "Αλήθεια; Τη ρώτησες;"

— "Πολλές φορές. Δεν παντρεύεται, λέει, αν δεν περάσει τα είκοσι. Να χαλάσει ο κόσμος!"

— "Ε, αν αυτό το λέη αλήθεια, δεν είναι σημάδι πως δε «θέλει άντρα» όσο νομίζουμε;"

— "Έχεις λάθος! Είναι επειδή, για την ώρα, θέλει τον Μακεσίγη. Για πές της πως της τον δίνεις..."

— "Η ίδια μου είπε πως δεν τον παίρνει."

— "Γιατί ξέρει πως δεν τον θέλεις."

— "Τελοσπάντων... το συμπέρασμα;"

— "Το συμπέρασμα, Τζώρτζη μου, είναι πως θα προτιμούσα ναταν κ' ή Κιάρα μας... αγόρι!"

— "Σαν το Νάνη;"

— "Και χειρότερο! Τρεις χειρότερο μα-κάρι!"

"Αυτό ήταν σωστό κι αναγκάστηκε να το αναγνωρίσω. Θα ήμασταν πολύ πιο ήσυχαι, «θα φορούσαμε πιο στραβά το φέσι μας», όπως έλεγε κάποτε μια ετυχισμένη μητέρα, αν και τα δυό μας παιδιά ήταν αγόρια. Θυμήθηκα μάλιστα κι ένα ποίημα του Πα-λαμά, που έξηγγεί με τη συναίσθηση της με-γάλης εθύνης, του μεγάλου βάρους, όλη ε-

κείνη τη λύπη που κυριεύει το τίμιο έλλη-νικό σπίτι, και το φτωχό και το πλούσιο, στη γέννηση κοριτσιού. "Αλλά γιατί να συμβάλει αυτό; "Η φύση φταει ή η κοινωνία; "Ο Θεός έκαμε το άδικο, ή οι άνθρωποι;"

"Εκείνον ακόμα τον καιρό, το πρόβλημ' αυτό δεν μάπασχολούσε τόσο. Μια στιγμή μου παρουσιαζόταν, το συλλογιζόμουν και τάφηνα. Γιατί δεν έβλεπα την Κιάρα να υποφέρη πολύ, να παρααισθάνεται την έλ-λειψη της έλευθερίας. Μια φορά μόνο την είδα να κλάψη αληθινά: τότε που ανακα-λύφτηκαν οι σχέσεις της με τον "Αρη. Σκε-πτική, μελαγχολική την έβλεπα κάπου-κά-που, μ' τον περισσότερο καιρό μιλούσε, φλυα-ρούσε, έτρεχε, έπαιζε, ή εργαζόταν με βρε-ξη και με χαρά. Δεν είχε πάθει κανένα κα-κό, ούτε μπορούσε κανείς να φαντάζεται ό-λοένα πως θα πάθαινε. "Εγώ τουλάχιστο δεν φοβόμουν. Κι ένόμιζα πως οι μικρές ένοχλή-σεις, άνωμαλλες ή απρέπειες, θα τελειωναν μ' ένα ταιριαστό γάμο, που δεν τον έβλεπα, — κι ως έλεγε ή Λουίζα — καθόλου δύσκολο."

Το ειδύλλιο με τον Πέπο με άνησυχούσε λιγάκι, γιατί δεν ήξερα τι τροπή μπορούσε να λάβη. "Αλλά κάποια καλοτυχία, μια μέρα, μ' έκαμε να το μάθω κι' αυτό."

Κουρασμένος από μακρινό περίπατο, που τον είχα κάνει μονάχος μου, στάθηκα λίγο να ξεποστάσω στη λόζα μιας εκκλησούλας, που ήταν εκεί στην άκρη του λιοστασιού.

Στο βάθος αυτής της λόζας σχηματιζόταν σά μια καμαρούλα, μ' ένα παραθυράκι, φεγ-γίτη μάλλον, που έβλεπε στο λιοστάσι. Είχε σκιά, δροσιά κι ένα πέτρινο κάθισμα. Χώ-θηκα, κάθησα, και, απ' το φεγγίτη, κοι-τάζα το μονοπάτι που, στριφογυρίζοντας σά ρέμμα ανάμεσα στις γέρικες έλιές, άνηφό-ριζε και χανόταν σε μια πτυχή του εδάφους.

"Ολόγυρα έρημιά. Ψυχή δεν φαινόταν στο μονοπάτι, ούτε στο δρόμο, ούτε στο λιοστάσι, την ώρα εκείνη, σχεδόν μεσημεριάτικα."

Κι άξαφνα, από την άκρη του μονοπα-τιού, ψηλάθε, μακρυάθε, είδα να ξεπροβά-λουν δυό λιγερές, κυματιστές, κομψότατες σιλουέτες.

"Ήταν ο Πέπος, που τον έν γνώρισα από το κόκκινο πουκάμισο, κ' ή Κιάρα, που την έν γνώρισα από τον Πέπο."

"Η κόρη μου, από το πρωί, είχε πάει να ζωγραφίση μια τοποθεσία. Δεν ήξερα αν είχε πάει μαζί της τον Πέπο, να τη φυλάει και να της κουδουλά τα εργαλεία, ή αν της τον είχε στείλει κατόπι ή Λουίζα για να την κράξει, ή αν τον είχε άπαντήσει τυ-χαία στο γυρισμό, ή, — γιατί όχι κι αυτό; — αν τα είχαν συμφωνημένα νάνταμωθούν έ-κείνη την ώρα στη έρημιά του λιοστασιού."

"Ο φεγγίτης μου ήταν στενόμακρος σά μια σχισμάδα σ' εκείνον τον τοίχο της λό-ζας. Τραβήχτηκα προς το πλάι και τους κοίταξα χωρίς να με βλέπουν. Προχωρούσαν άνύποπτοι στο μονοπάτι, βέβαιοι πως είναι μόνοι. "Ο,τι ήθελαν μπορούσαν να κάμουν στο λιοστάσι, που ο μυχός του δεν φαινό-ταν παρ' από τη σκοπιά μου. Και όμως όχι. "Η άπόσταση μεταξύ τους κρατιόταν. Κι όπου ο δρομάκος γινόταν πολύ στενός, ή Κιάρα πήγαινε μπροστά κι ο Πέπος από πίσω. "Η, για να μένη πάλι στο πλάι της, ο νέος αναγκάζόταν να περπατη άπάνω στο μικρόν όχθο ή στο άνώμαλο χώμα του λιο-στασιού."

"Η Κιάρα φορούσε μια πλατύγυρη φάθα, πελώρια σαν του Πέπου. Είχαν άκριδώς το ίδιο άνάστημα. Κι όταν πήγαιναν πλάι-πλάι, κάτω από τους γύρους εκείνους που τα έσκίαζαν, έβλεπες, στην ίδια γραμμή, τα πιο χαριτωμένα πρόσωπα του κόσμου! "Ο Πέπος θύμιζε τον "Ερμη, ή Κιάρα την "Αρ-τεμη. "Η όμορφιά τους μ' έκαμε μια στιγμή να ξεχάσω ποιολ ήταν, ποιός ήμουν και γιατί τους κατασκόπευα..."

Μά όχι.

"Η άπόσταση μεταξύ τους κρατιόταν πάντα. "Όπως μπροστά μας, έτσι και τώρα, που δεν τους έβλεπαν παρά οι έλιές."

Μιλούσαν πολύ δυνατά. Σά λίγο μπορούσα νακούω και τα λόγια τους.

— "Τι ώρα σηκώθηκαν σήμερα; τον ρώ-τησε μ'α στιγμή ή Κιάρα, σά νάνοιγε μια παρένθεση στην όμιλία τους."

— "Δεν έχω ρολόι, της άποκρίθηκε."

— "Έφεγγε;"

— "Α, μπά! "Άρες έκαμε να φέξη."

— "Και πως έβλεπες να ψαρεύης;"

— "Μά δέν είναι και φανάρια στη βάρκα;"

— "Χά, χά!... "Εγώ δεν ξύπνησα ποτέ μου τόσο πρωί... Θα είναι όμορφα, ε;"

("Ακολουθεί)

Είναι από τα καλύτερα ποιήματα της συλλογής. 'Αλλ' ο θεματογραφικός τόνος, ο ρασιοναλιστικός, είναι κι' εδώ ολοπύρρονος. Ο κ. Οικονομίδης θέλησε να εκφράσει την άπεραντη μόνωση, στην οποία βρισκείται κάθε άνθρωπος και κάθε τι στον κόσμο, — αίσθημα από τα πιο τραγικά που γερίζει δέος κι' απόγνωση την ψυχή μας και που το εξέφρασε με μοναδική δύναμη — ήταν απ' τα πιο αγαπημένα του θέματα — σε μερικά του ποιήματα ο γερμανόγλωσσος Ρίλκε. 'Αλλ' ο κ. Οικονομίδης δεν αισθάνθηκε να δώσει αυτό το όλο το άπροσμέτρητο και ίλιγγιώδες του βήθος και γι' αυτό δεν μπόρεσε να το εκφράσει. Το έκπέφθηκε απλώς και ή καθαρή σκέψη, όταν δεν θερμαίνεται απ' το αίσθημα, είναι, στην ποίηση τουλάχιστον, πάντα άγονη.

Απ' τα θέματά του και απ' τον έκφραστικό του τρόπο, δείχνει ο κ. Οικονομίδης ότι κινείται σε ένα πραγματικά νέο, σύγχρονο, ψυχικό κόσμο και ότι αυτόν ζητεί να εκφράσει. 'Αλλ' ούτε ο ψυχικός κόσμος του είναι ακόμη μεστός, ούτε ικανοποιητικά τα έκφραστικά του μέσα. Πρέπει και τα δυο αυτά να κλουτισθούν, για να μπορέσει να πει και να μπορέσουμε και μες να πούμε μαζί του ότι είμαστε, πράγματι, την ποίηση. Π.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Φ. Δραγούμη : «Εκλογή Δημοσιευμάτων Πολιτικών» Β' Σειρά, 1925—1928.

Καίσαρος 'Εμμανουήλ : «Ο παράφρονος άλλος» (ποιήματα). Έκδ. Οίκος Α. Ι. Ράλλη. Δρ. 20.

Μ. Ζώτου : «Βήματα» (ποιήματα). Έταιρ. Έκδόσεων «Άρτια» Φωτεινού και Σα.

Γιάννη Κλ. Ζερβού : «Στίχοι». Έκδ. «Πυρσού».

Γιάννη Κλ. Ζερβού : «Ροβίμοι Ζωής» (ποιήματα) Β' Έκδοση, «Πυρσός».

Δημ. Γ. Αργυροπούλου : «Το κορίτσι που πρέπει να γαπιέται. Ρομάντο, με σκίτσα του κ. Γκέϊβελη».

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΙ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

Πολύς θόρυβος εις τας αθηναϊκάς εφημερίδας δια την παροχήν ψήφου εις τας γυναίκας, εξ άφορμής του υποβληθέντος εις την Κυβέρνησιν σχετικού ύπομνήματος. Τρεις μάλιστα πρώται εφημερίδες, ή «Πατρίς», ή «Ελληνική» και ή «Ακρόπολις», εδημοσίωσαν ενδιαφερούσας συνεντεύξεις με κυρίας που προφτανται των φεμινιστικών συλλόγων ή έχουν εξέχουσαν θέσιν εις την πνευματικήν, φιλανθρωπικήν κλπ. κίνησιν του τόπου. 'Ελένη Νεγρεπόντη, Άδραν Θεοδωροπούλου, Μαρίαν Σβώλου, 'Αθ. Γιαννιού, Θεώνην Δρακοπούλου (Μυρτιώτισσα), Βουρλούμη κλπ. 'Επίσης εις την σειράν των συνεντεύξεων αυτών άμειλησαν όλοι σχεδόν οι άρχηγοί των κομμάτων και άλλοι πολιτευόμενοι, οι όποιοι παρεδέχθησαν την ανάγκην παροχής ψήφου εις τας γυναίκας μόνον δια τας δημοτικές εκλογάς.

— Εις το «'Ελεύθερον Βήμα» συνεχίσθησαν και έτελείωσαν αι συνεντεύξεις του κ. Στεφ. Στεφάνου με τους γνωστοτέρους γάλλους διαανομέ-

νους και καλλιτέχνας. Εις την ιδίαν εφημερίδα άρθρον του κ. Φ. Πολίτη δια το «Κλεισμένο Σπίτι» του κ. Μελή Νικολαΐδη, του όποιου, ως θα ένθυμούνται οι άναγνώσται, διήγημα έβραβεύθη εις τον διαγωνισμόν της «Νέας 'Εστίας» σημειώμα του κ. Μιχ. Ροδά δια τον Γαβριηλίδην εξ άφορμής του έσχάτως κυκλοφορήσαντος «Βλάση Γαβριηλίδην» και κριτικά σημειώματα του κ. Ι. Ψαρούδα δια την μουσικήν μας κίνησιν.

— Εις όλας σχεδόν τας αθηναϊκάς εφημερίδας ένθουσιώδεις κρίσεις δια την λαμπράν έκδοσιν «'Ο Μητροπολίτης Σμύρνης Χρυσόστομος» όφελεται εις τον κ. Σπ. Λοδέρδον. Την εικονογράφησιν του βιβλίου έκαμην ο ζωγράφος κ. Κ. Παρθένης.

— Εις την «'Ηρώταν» τακτική παρακολούθησις της μουσικής κινήσεως από την κ. Σοφίαν Σπανούδη και της θεατρικής από τον κ. Α. Κουκούλιαν.

— Εις την «'Ελληνικήν» κριτικά σημειώματα δια το θέατρον του κ. Πέτρου Χάρη και δια τας συναυλίας του κ. Γιάννη Φραγκοπούλου.

— Εις το «'Εθνος» χρονογράφημα του Φορτύνιο (Σπ. Μελά) δια το έργον του Κωνσταντίνου Θεοτόκη, ο «Κατάδικος», το όποιον μετεφράσθη και εξέδόθη τελευταίως από γνωστόν γαλλικόν αίκον. Εις την ιδίαν εφημερίδα σύντομοι κρίσεις του κ. Μανώλη Καλομοίρη δια την μουσικήν κίνησιν.

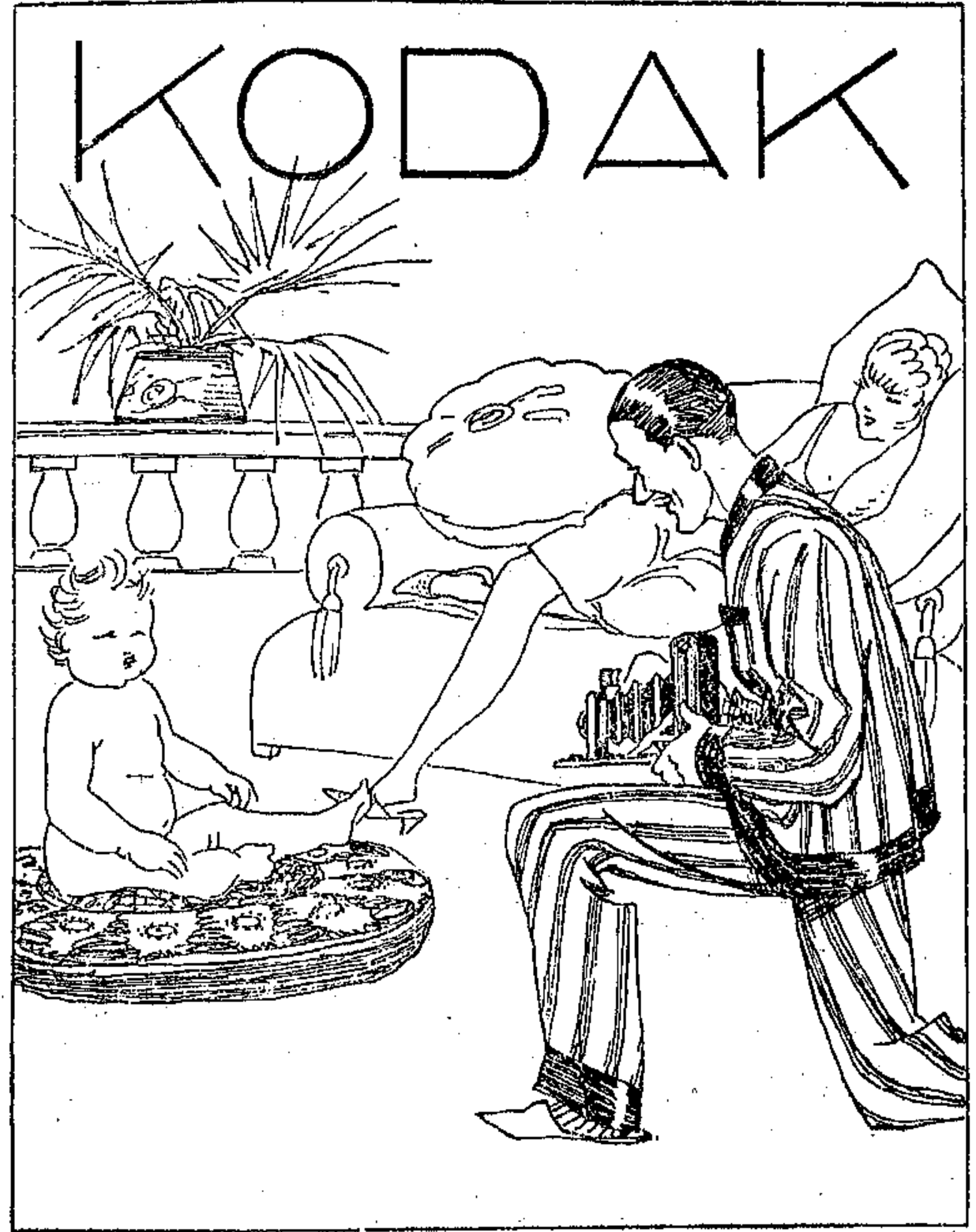
— Εις την «Βραδυνήν» άρθρον της κ. Κλ. Δίπλα-Μαλάμου υπό τον τίτλον «'Η γυναίκα στην κοινωνία».

— 'Ο χώρος σήμερα δεν επιτρέπει να αναφέρωμεν τά περιεχόμενα των περιοδικών και των επαρχιακών εφημερίδων. Ω.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

21 Φεβρουαρίου

'Εθελοντήν, Βόλον. Περιοδικόν παρακολουθούν την κίνησιν, όπως ή «Νέα 'Εστία», δεν ήμπορεί παρά να φθάνη εις τας επαρχίας άργότερα από τα περιοδικά που αναφέρετε. Αλλά, βλέπετε, ήμπορούν να τυπώνωνται κι' εβδομάδας δλοκλήρους πρό της ήμέρας της κυκλοφορίας των. Διότι και αυτά ακόμη τά επίκαιρα που δημοσιεύουν, — χειμωνιάτικα ή καλοκαιρινά, άποκριάτικα ή πασχαλινά, — είναι τέτοια, που ήμπορούν να τά έχουν έτοιμα, και να λογαριάζουν μόνον εις ποσον φυλλάδιον πρέπει να πέση το καθένα. 'Η «Νέα 'Εστία» όμως αναγκάζεται πολλάκις να αναβάλη την έκτύπωσιν της, δια να προφθάση ο κ. Άλκης Θρύλος, — παραδείγματος χάριν, — να γράψη και δια την τελευταίαν παράστασιν του Δεκαπενθημέρου, ή δια να γίνη το κλισέ της εικόνας, που έστειλεν ένας ζωγράφος από την Έκδοσιν του την τελευταίαν στιγμήν. Και πάλλιν πολλά τάφησι δια το επόμενον, διότι αν επέμενε να τά περιλαμβάνη όλα, ούτε εις τας 'Αθήνας δεν θα κατόρθωνε να κυκλοφορή την ήμέραν της. — 'Ενδιαφερομένους. Μέχρις ώρας δεν έληφθη άλλο έργον δια τον θεατρικόν διαγωνισμόν. 'Όστε ο αριθμός των μένει 43. — κ. Π. Ψ. Καλάμας. 'Ελάθεμεν, εύχαριστοβμεν θερμώς και αναμένομεν. — κ. Θ. Έβδηλον. Προηγούμενην σας δεν έλάδαμεν. Τά εγκριθέντα σας θα δημοσιευθούν και θα προσπαθήσωμεν να γίνη το ταχύτερον. Το έπαι-

Μόνον με ένα KODAK δύνασθε να διατηρήσετε ζωντανάς τας αναμνήσεις της παιδικής ηλικίας των μικρών σας

ΜΟΔΕΛΑ ΑΠΟ ΔΡΧ. 225

νεθὲν διήγγιμά σας θὰ συμπεριληφθῆ εἰς τὸν τόμον, ὃ ἐπιτοῦς εἰρησκατεῖται ὑπὸ τὰ πειστήρια.—κ. **Α. Ν. Μ. Λεβαθίου**. Πολὺ ὤραται αἱ φωτογραφίαι σας καὶ κάποτε θὰ δημοσιευθοῦν.—κ. **Ν. Δ. Π.** Τρίκαλα. Ὡς ἐπίκαιρον θὰ τὸ δημοσιεύσωμεν μόνον του εἰς τὸ ἐρχόμενον.—δ. **Κ. Ν. Μ. Χανιά**. Νὰ εἰσθε ἡσυχῆ. Τὰ ποτελέσματα θὰ ἐκδοθοῦν ἐντός τοῦ Μαΐου.—κ. **Βασ. Χαν.**, ἐνταῦθα. Δεκτόν.—κ. **Διον. Β. Κωνσ.**, ἐνταῦθα. Καὶ τὸ δικό σας «Καὶ νὰ, κ' ἐγώ.»—**Φροντός**. Λιτὴ ἢ «πέτρα» δὲν ἴσχυρε ἀκόμη νὰ ὑψωθῆ εἰς σφαῖραν συμβόλου. Γιατί δὲν στρέφεσθε πρὸς τὸν ζωντανὸν ἄνθρωπον;—κ. **Εὐθ. Θεόφ.** Ἐπαίνους ἔχομεν διὰ τὸ ἐλεύθερον μέτρον σας. Ἀλλὰ τὰ λοιπὰ δὲν εἶναι ἀκόμη ἄρτια· τοὺς λείπει κάποιος τόπος, κάποια κατὰ κλίσεις.—κ. **Ἡλ. Γ. Τσαπ.**, ἐνταῦθα. Ἰλικόν, ἄφθονον ἕλικόν . . . πολυγλωσσία, καὶ ποιήσεις . . . ἀλλ' ἀκόμη δὲν συγκροτήσατε κατὰ δικό σας. Ὡς τόσο ξυναστέλλετέ μας τίς «ἑθνήσες», ἀπὸ τὴν μίαν ὀψιν τοῦ φύλλου, καὶ διορθώσατε τὴν «Σχολικὴ Ἐκδρομὴ».—κ. **Ἀρ. Νάσ.**, ἐνταῦθα. «Ἐθάλατε πλώρηγ» πρὸς τὸν πρῶτον σωματικῶν ποιητῶν. Φρονοῦμεν ὅτι πολὺ δύσκολα χωρεῖ καὶ δεύτερος εἰς τὴν σφαῖραν τῆς τέχνης του.—κ. **Ἡρ. Θ. Μάλλ.**, Ἐδεσσαί. Τὰ γραφόμενά σας μᾶς συγκινοῦν. Καὶ οἱ «Περστικὲς» σας ἀρκετὰ καλές, ἰδίως μετρικῶς, δεκταί. Τὰ «Τραγοῦδια μου», ἂν ἴσχυροῦσαν νὰ συντομευθοῦν. . .—κ. **Ζαχ. Οἶκον**. Κρατοῦμεν τὸ «ἢ βρύση πρὸς ἄρχισ» μόνον διὰ τὴν πρωτοτυπίαν του.—κ. **Τιμ. Κρατῆν**, Πειραιᾶ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον καὶ τὸ ἰδικόν σας «Ἄδεια Φωλιά».—κ. **Θέμ.**, Ἐθνηλὸν Ἰκάριας. Πιθανόν νὰ παρέπεσαν παρακαλοῦμεν λοιπὸν νὰ τὰ στείλετε καὶ πάλιν. Ὅσον διὰ τὸ σημερινόν, θὰ ἐπροτιμούσαμεν ἕνα θέμα ζωντανώτερον, ἐγγύτερον, πρὸ συγκριμένου!—κ. **Δ. Γ. Παναγιωτ.**, Τρίπολι. Τὸ γραμματικὸν σας ἔξοχο. Τὰ «τραγοῦδια» σας διακρίνονται ἀπὸ ἀληθινῶν ποιητῶν. Λείπει ὅμως ἀκόμη ἢ τέχνη. Ἢ ἀποκτηθῆ. Διαβάξατε, κατὰ γινεσθε!—**Ἀγγελ. Γαλ.** Εἰς τὰ δύο, ἢ ἐπίδρασις προφανῆς. Ἡ «χρυσωπινατικὴ νύχτα» δεκτὴ, ἂν ἀντικατασταθῆ τὸ α' τετραστίχον. Δοκιμάσατε!—κ. **Θ. Γ. Βλαχόπ.** Τὸ νόημα περιέργως συγκεχυμένον, ἐνεκα μᾶς φανερᾶς φραστικῆς ἀπροσεξίας, Διὰ τὴν; Τὸ «πῶς σ' ἀγαπᾷ», σαφέστερον, ἀλλ' ὕστερα εἰς πρωτοτυπίαν.—κ. **Πρόσπ.** Προανακρούσματα ἱκανοποιητικῆς συνεχείας. . . Ἡ ποιησις πηγάζει ἀπ' αὐτοῦ,

ἀλλὰ ἐκτείνεται εἰς ὅλα καὶ συγκροτεῖται εἰς αὐτοτέλειαν μὲ τὸν καιρὸν.—κ. **Γιαν. Δ. Φωτ.**, ἐνταῦθα. Ἄσκαφές, ἐκτενές καὶ εἰς τόνον παρελθόντος ρωμάντισμοῦ, διαδύσαστε τοὺς «Grottesques» τοῦ Βερλαίν! Τὸ «ταξίδι» στερεῖται πρωτοτυπίας. Περιμένομεν ἀπὸ τὰ ἄρτιότερά σας.—**Ναυσίθοον**, Κέρκυραν. Τὸ «ἐρημικὸ ἀκρογιάλι» ἀνώτερον σχετικῶς. Ἀλλὰ τὸ τέλος τοῦ ἄτονου, κοινόν. Δὲν διορθώνεται;—κ. **Ἰωαν. Γραμμ.**, ἐνταῦθα. Ἐχειμῖαν ἀπλότητα συγκινητικῆν. Ὅσο πηγάζετε, καὶ καλύτερα! Νὰ ἰδοῦμε!—κ. **Ι. Μ. Τερζ.**, ἐνταῦθα. Τὰ εἴπαμεν, μαζί σας. . . κ. **Μαν. Κριαρ.** Τοῦ πρώτου τὸ τέλος ἀπροσδόκητον! Τὰ «Συντρίμια» κοινόν ὡς θέμα. Ἐβίβασθε βέβαιον ὅτι δὲν ἐδιαλέξατε τὰ καλύτερα σας.—δ. **Νεφ. Πορφ.** Σάμον. Ἡ παρατηρητικότης ἐπὶ τοῦ περιβάλλοντός σας σὰς δίδει πλοῦτον ἀπὸ θέματα. Ἡ τέχνη ἔμως ἀκόμη σὰς λείπει. Διορθώσατε τὸ «Ἐφυγε ὁ ἀφέντης». Πῶς; Ἔσοις ἔξερετε! Συντομασις, σύνδεσις σφιχτῆ, ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὰς ἀντιποιητικῶν λέξεων. . .—κ. **Βυρ. Μαλλιάσ.**, Λάρισσαν. Ἀπ' ὅλα πρὸς χαριτωμένον τὸ «γαλάζιο καπαλάκι». Εἰς ὅλα σας, στερεὸ χέρι, γυμνασμένο, ἱκανόν. Μόνον προσπαθήσατε νὰ γίνετε περισσότερο ἀντικειμενικός.—κ. **Ἡλ. Γ. Τσαπ.**, ἐνταῦθα. Νὰ πρὸς ἦλθεν ἢ σείρα καὶ τοῦ ἄλλου σωροῦ! Ἀλλὰ δὲν περιέχει τίποτε νέον. . . Λαογραφικὴν ὕλην δεχόμεθα κατ' ἀρχὴν εὐχαρίστως.—κ. **Γ. Πολλ.** Ὀραιοτάτα ὅλα, ἰδίως ὁ «Στερνὸς πέθος». Ἀλλὰ κάμνετε κάποιον κατάχρησιν εἰς συνθέτους λέξεις. Μαζὶ μὲ τοὺς κκ. Ν. Δ. Παππᾶν καὶ Ι. Μ. Τερζόπουλον—αὐτοὺς ἐνθυμούμεθα αὐτὴν τὴν στιγμὴν—ἢ ἐργασίαν σας ἐκρίθη πλέον ὡς σύνολον. Περιτταίει λοιπὸν πλέον ἰδιαιτέρως ἐκάστοτε ἀπάντησις.—κ. **Ζαχ. Οἶκον**. Ἀπὸ τὴν δευτέραν σας ἀποστολὴν, κρατοῦμεν τὰ «Τραγοῦδια».—κ. **Μητσ. Μπαγι.**, Θράκη. Περιμένομεν καὶ πάλιν τὸ «Στὴ Χανούμ Φατμέ Ἐρήφ». Οἱ «Ἀναλογισμοί» πολὺ ὤρατοι. Πολλὰς εὐχαριστίας διὰ τὰς εὐχὰς σας.—κκ. **Δημ. Γκουβ.**, **Γ. Δ. Παπακ.**, **Στέφ.** **Ἰω. Θεσσαλονίκη**, **Κων. Ταρ.**, **Β. Α. Β.**, **Β. Δ. Π.**, **Κώσταν Δ.**, **Ν. Στ. Π. Μ.** Πειραιᾶ, **Δ. Χ. Σ.** Κεφαλληνίαν, **Ε. Ι. Τ.** Σάμον, **Δ. Ν. Το.**, **Νεφ. Πορ.** Σάμον, **Πέτρον Μπ.**, **Ν. Κ. Κότρωνα**. Ἐλάβαμεν, θὰ τὰ διαβάσωμεν καὶ θὰ σὰς ἀπαντήσωμεν.

«Η ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ»

ΠΥΡΣΟΣ, Α. Ε. ΕΚΔΟΣΕΩΝ ΚΑΙ ΓΡΑΦΙΚΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΜΕΓΑΛΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ σημαντικώτερον μνημεῖον τῆς Νεοελληνικῆς Ἑκατόνταετίας

Συγγράφεται ὑπὸ 700 ἐπιστημόνων, λογίων, συγγραφέων.

Ἐκδίδεται εἰς Τόμους μεγάλου τριστήλου σχήματος ἐκ σελίδων 1000 περίπου, πλουσίως εἰκονογραφημένους καὶ καλλιτεχνικώτατα χροσοδεμένους.

ΑΠΟΚΤΗΣΑΤΕ ΤΗΝ διὰ μηνιαίων 100δράχμων δόσεων, ἐγγραφόμενοι συνδρομηταὶ διὰ τοὺς 12 πρώτους Τόμους ἀντὶ δρ. 3.000.—

Ζητήσατε ἐγκυκλίους καὶ πληροφορίας, γράφοντες:

ΠΥΡΣΟΝ Α. Ε., Λυκούργου 18, Ἀθήναι